

UPPSALA
UNIVERSITET

Rapport 2011:1

Institutionen för
pedagogik, didaktik och
utbildningsstudier
Examensarbete i
ledarskap inom
Magisterprogrammet i
ledarskap, 15p

Vem leder kyrkan?

En studie av diskursen kring maktrelationer i
Svenska kyrkan

av
Patrik Ahlmark

Handledare: Jan Löfgren

Abstrakt

Jag blev intresserad av en artikel i Kyrkans tidning från i februari i år 2011. Där sa en av Svenska kyrkans biskopar: *"Svenska kyrkan befinner sig i kris och präglas alltmer av en självbespeglning, ett vi och dom tänkande, som inte tar medlemmarna på allvar men som räknar med att de ska fortsätta att betala för en gigantisk och kostsam skendemokrati."*

Enligt Kyrkans tidning utlöste biskopens debattinlägg en stor mängd kommentarer på webbsidan, bloggar, mail och samtal. Jag tyckte att artikeln verkade intressant i skenet av att Svenska kyrkan stadigt tappar medlemmar och att framtiden för kyrkan inte ser så ljus ut av den anledningen. Det gjorde att jag ville undersöka hur de medlemmar som debatterade via sociala media såg på saken.

Studiens syfte är att undersöka maktrelationer i kyrkan för att kunna säga något om vilka krav medlemmarna ställer på kyrkligt ledarskap idag.

Studien är koncentrerad till tidsperioden för artikeln, januari – februari 2011, och de artiklar som publicerades i samband med publiceringen av vad biskopen sa. Jag har samlat data i form av allt jag hittat i artiklar, på bloggar, i kommentarer till artiklar och allt annat kunde finna med referens till det jag studerat. Samtidigt har jag gjort en litteraturstudie kring vad kyrkligt ledarskap och medlemskap är i kyrkan som en bakgrund till min undersökning.

Textmaterialet har jag sedan brutit ned i citat och analyserat med hjälp av diskursanalys och hermeneutisk analys. Jag har därefter letat efter olika maktrelationer med hjälp av de instrument mitt metodval har gett mig.

Resultatet av undersökningen visade att kraven som medlemmarna ställer på kyrkligt ledarskap idag pekar mot en anpassning av ledarskapet till en ökad demokratisering i samhället men samtidigt också mot ett tydliggörande av kyrkans budskap och identitet.

Slutsatsen jag drar av resultatet är att kyrkan skulle må bra av att uppgradera sitt varumärke, utan att förändra det, och anpassa både den egna managementkulturen och det marknadsstrategiska tänkandet till dagens kyrkliga konsumenter. Samt att det finns ett stort behov av att vara uppdaterad i kommunikationsteknik.

Nyckelord: Kyrkligt ledarskap, maktrelationer, diskurs, medlemmar

Innehållsförteckning

1. Inledning	4
2. Vad är kyrkligt ledarskap?	5
2.1 Kyrkan i samhället.....	5
2.2 Offentligt kyrkligt ledarskap.....	7
2.3 Vilka ledarskapsteorier är kyrkliga?.....	8
2.4 Att leda lärande – kyrklig ledarskapsutbildning.....	10
2.5 Kyrkans identitet.....	12
2.6 Sammanfattning.....	14
3. Vem är medlem i kyrkan?	15
3.1 Medlemsmotiv.....	15
3.2 Medlem i förändring.....	16
3.3 Medlemsmakt.....	17
3.4 Sammanfattning.....	19
4. Syfte och frågeställningar	20
5. Metod	21
5.1 Diskursanalys.....	21
5.2 Hermeneutisk analys.....	22
5.3 Analyserade texter.....	23
5.4 Validitet och reliabilitet.....	25
5.5 Tillvägagångssätt.....	26
6. Resultat och analys	28
6.1 Textmaterialet.....	28
6.2 Maktrelationer i kyrkan.....	30
6.3 Analys.....	41
7. Diskussion	49
7.1 Ledningsmakt och medlemsmakt.....	49
7.2 Maktbruk och maktmissbruk.....	51
7.3 Vem har tolkningsföreträde?.....	52
7.4 Traditionellt varumärke i ny design.....	53

Referenslista

Bilagor

1. Inledning

Jag hittade plötsligt ämnet för mitt examensarbete när jag slog upp Kyrkans tidning en dag i februari i år och fick läsa: *Dags för krisanalys och självrannsakan! (se bilaga 2). Svenska kyrkan befinner sig i kris och präglas alltmer av en självbespeglning, ett vi- och dom tänkande som inte tar medlemmarna på allvar men som räknar med att de ska fortsätta betala för en gigantisk och kostsam skendemokrati.* Det var en av Svenska kyrkans biskopar, i kraft av att han snart skulle avgå, som uppmanade Svenska kyrkans ledning att göra som andra organisationer som det gått riktigt dåligt för på medlemsidan, t ex svenska socialdemokratin efter katastrofvalet 2010. Biskopen ansåg att Svenska kyrkan och ledningen satt alldeles för stilla i båten och bedömde att inom fem år så skulle vi vara förlorade om ingenting hände. Han ville ha ett riktigt rådslag om kyrkans identitet och uppdrag för att bota medlemskrisen.

Jag blev mycket intresserad av det biskopen skrev och många med mig uppfattade jag i tidningen. De vikande medlemstalen drabbar ju inte minst min egen situation som kyrkoherde i Svenska kyrkan. Jag tänkte att frågan dessutom borde vara högaktuell för fler än mig själv i ledande ställning i kyrkan. Hur förhåller vi oss till kyrkans medlemmar ur ett medlemsperspektiv? Jag funderade på den förändrade situation vi som kyrka lever i och vilket ledarskap dagens medlemmar egentligen efterfrågar. Hur vi som ansvariga chefer och ledare gör för att lyssna på medlemmarna och om vi tar deras tankar och signaler på allvar. Utifrån studietiden här i Uppsala fick biskopens varningsklockor mig därför att bli intresserad av relationen mellan kyrkans ledning och medlemmarna. Det biskopen sa fick enligt Kyrkans tidning respons, inte minst i sociala media. Frågan kom: Vem är det egentligen som bestämmer över kyrkans framtid idag, ledningen eller medlemmarna? Sociala media har ju kommit att bli en maktfaktor om man tittar på dess betydelse för det aktuella skeendet i Nordafrikas diktaturer och på andra platser i världen.

Från början hade jag enbart tänkt studera vad kyrkligt ledarskap är, till skillnad från ledarskap i allmänhet, i relation till medlemmarna. Men maktfrågan kom att bli mer intresseväckande, vilket också kollegor som jag talade med tyckte. Det ledde till att jag valde att studera maktrelationer i kyrkan utifrån diskursen jag valt för att kunna säga något om vilket kyrkligt ledarskap Svenska kyrkans medlemmar kräver idag. Jag valde diskursanalys som metod eftersom den utgår från tanken: Allt språk är makt! Jag tänkte att den som har debattutrymmet i kyrkan kanske kan, i enlighet med det kunskapstänkandet, få både språklig och social makt att påverka och förändra. Allra först vill jag undersöka vad kyrkligt ledarskap och medlemskap i kyrkan kan vara som en bakgrund till min diskursstudie av maktrelationer i kyrkan idag.

2. Vad är kyrkligt ledarskap?

För mig har min studietid i Uppsala handlat om att skaffa kunskaper i kyrkligt ledarskap. Men det vi huvudsakligen studerat har varit ledarskapsteorier från andra områden än kyrkans vilket tidigt fick mig att fråga vad som var specifikt för just kyrkligt ledarskap. Jag hamnade i att det skiljde sig ganska mycket från ledarskap inom t ex näringsliv och offentlig sektor vilket i sin tur fick mig att reflektera över vilka ledarskapsfilosofier som gynnar eller missgynnar kyrkan som organisation. Det jag kom fram till var att kyrkligt ledarskap innehöll en trosdimension som inte utbildningen inkluderade. Den var på något sätt redan inräknad i det faktum att jag redan var präst och nu skulle bli ledare.

Men jag saknade kopplingen mellan ledarskap och kyrkligt ledarskap och vad det innebär för mig som chef och ledare i en idéburen organisation som kyrkan. Särskilt med tanke på relationen till medarbetare, medlemmar och den förändringstid kyrkan och samhället befinner sig i. Jag blev därför intresserad av att fundera vidare på vad kyrkligt ledarskap är idag.

2.1 Kyrkan i samhället

Viktigt att börja med, i ett resonemang om vad kyrkligt ledarskap är idag, anser jag vara den pågående förändringen i samhälle och kyrka. Det vi kallar sekulariseringen. Den förändrade samhälls- och kyrkostrukturen har gjort att dagens människa börjar vänja sig av med auktoritetsberoenden och tar det istället för självklart att varje människa, i varje situation, är en självständig och myndig individ. Svenska kyrkans förre ärkebiskop K G Hammar säger i en intervju med författaren och journalisten Ami Lönnroth: "Människans myndighet är vad vi kräver idag både innanför och utanför kyrkan. Vi vill ha en myndig människa, inte en auktoritetsbunden människa" (Hammar & Lönnroth 2004, s. 178).

Den förändringen gäller således inte bara samhället i stort utan i allra högsta grad också kyrkan och därmed förändras också synen på hur kyrkan bör ledas för att vara aktuell idag. Svenska kyrkan är i likhet med de nordiska kyrkorna en del av en religiös förändring i hela Europa. Att de stora majoritetskyrkorna har problem i dagens postmoderna samhälle är numera ett välbekant fenomen. Svenska kyrkans skiljande ifrån Svenska staten år 2000 är en del av den utvecklingen. Det har skett en förskjutning i kyrkosyn och församlingsdelaktighet hos medlemmarna; från plikt och tvång till egen valfrihet och konsumtion (Schoder 2010).

Kyrkan är därmed en del av ett sekulariserat samhälle som präglas av konkurrens, konsumtion och en högre grad av valfrihet. Att konkurrensutsattheten och den religiösa förändringen inverkar negativt på kyrkan och församlingslivet har nästan tagits för givet men studier från Italien visar samtidigt en parallell konsekvens för kyrkans del; the Catholic effect. Just det som skulle försätta katolska kyrkan i Italien i kris, konkurrensutsattheten och sekulariseringen, har inte alls har fått den effekten utan kyrkan har istället blivit vitaliserad inifrån och står nu lika stark som någonsin (Diotallevi 2002). Det finns även religionssociologer som hävdar att kyrkans primärfunktion vitaliseras när sekundärfunktionerna försvinner i ett förändringsskede (Furseth & Repstad 2005). Utifrån dessa iakttagelser skulle snarare kyrka-stat förändringen 2000 verka till Svenska kyrkans fördel och inte nackdel.

Detta faktum och medtaget det faktum att kyrkan i Sverige och de nordiska länderna förknippas med en mycket stark folklig identitet (Davie 2000) skulle kunna innebära att man inte bara behöver värdera det negativt för kyrkans del att staten och kyrkan har förändrat sitt förhållande till varandra. Lönnroth konstaterar att alla rörelser stelnar och skapar sina ortodoxier och ärkebiskop K G Hammar säger: "Ja, och då måste det bli på ett nytt sätt, det är vetekornets lag. Något måste leva, blomstra och dö för att sedan komma igen" (Hammar & Lönnroth 2004, s.177).

Utmaningen, som jag ser det, blir det sätt på vilket kyrkan med sin historiskt hierarkiska struktur och ledning möter den sekulariserade nutidsmänniskan. På något sätt, tänker jag mig, sker det en förskjutning i människors religiösa och sekulära medvetande från en centraliserad till en decentraliserad syn på maktförhållandet mellan kyrklans ledning och medlemmarna. Samtidigt är det kanske inte alla som accepterar kyrkans försök att anpassa sig till den postmoderna utvecklingen. Lena Andersson menar att Svenska kyrkan i Stockholms stift försöker förpacka en ålderdomlig, sträng och auktoritär Gud i en modern förpackning genom annonskampanjen: Gud säger nej till främlingsfientlighet (Andersson 2011). Svenska kyrkan behöver kanske, om man ser till Anderssons kritik av en kyrka som betar sig som en ulv i fårakläder, lägga mer kraft på tydligheten i det man vill kommunicera i en tid av kyrkans och det kyrkliga ledarskapets förändring och anpassning.

2.2 Offentligt ledarskap

En annan viktig bit i just kyrkligt ledarskap är kyrkans offentliga karaktär med med-ledare i form av förtroendevalda. På så vis är kyrkan en komplex organisation. Det politiska, förtroendevalda, ledarskapet är både ett individuellt och ett kollektivt ledarskap.” Förtroendemannen betonar det kollektiva ledarskapet och talar gärna i vi-form. Procedurorienterad. Det finns ett värde i att besluten får ta sin tid. Ledarskap är att få ärenden genom beslutsprocessen i stor enighet” (Henning & Granholm 2003, s. 147).

Ledarskap i kyrkan handlar därför, för en kyrklig ledare, om vara medveten om att det egna ledarskapet skall delas med det förtroendevalda ledarskapet. Att både leda utifrån den episkopala hierarkiska strukturen och sitta med i det demokratiskt folkvalda styrelsearbetet i kyrkoråd och nämnder kan vara en nog så vår uppgift. Så här beskriver kyrkohandboken kyrkoherdens ledarskap:

Kyrkoherdens uppgift är att vara församlingens/församlingarnas andlige ledare och tillsammans med(övriga präster och) de förtroendevalda tillse att allt sker med god ordning och efter Guds vilja. Kyrkoherden skall planera och samråda, uppmuntra och inspirera medarbetarna, fördela uppgifterna i församlingen och verka för församlingens tillväxt i tro på Herren (Styra och leda 2008, s.48).

Kyrkoordningen reglerar också kyrkoherdens ledningsansvar i pastorat och församling. Det omfattar numera, sedan ändringen 2010, ett totalt ledarskap och inte enbart ett ledningsansvar utifrån kyrkans uppdrag (KO, s.57-59). Kyrkoherden får på lokalplanet på så vis stor makt utifrån kyrkans struktur och lokala organisationskultur. Vad det är att vara kyrka lokalt och hur kyrkan och ledarskapet förhåller sig till medlemmarna bestäms mycket av kyrkoherden, dennes person, kompetens och ledningsförmåga. Även i kyrkan verkar ledarskap djupast sett handla om maktutövning och därför också om kyrkoherdens och kyrkans lednings sätt att förhålla sig till makt vilket får stor betydelse i och utanför organisationen (Stålhammar 2002).

Man kan ibland få intrycket av att kyrkan och församlingarna vill vara en modern management-organisation men ofrånkomligen hamnar i den offentliga strukturen. Det förväntas därför på något sätt att kyrkoherden samtidigt skall leda ekonomiskt och managementinriktat, demokratiskt och förvaltande och andligt och teologiskt. Efter relationsförändringen mellan stat och kyrka 2000 så verkar det nu krävas en betydligt högre grad av flexibilitet och förändringsförmåga än tidigare vilket kyrkoherden tillsammans med förtroendevalda och medarbetare i organisationen har att bemästra (Hansson 2001).

2.3 Vilka ledarskapsteorier är kyrkliga?

Det finns många ledarskaps- och organisationsteorier som kyrkans chefer och ledare lånar in utan att kanske alltid reflektera över vad de innebär för en organisation som kyrkan. Två sådana är coaching och empowerment, men det finns många fler, t ex målstyrning.

Coaching

På Kyrkans Akademikerförbund, KyrkA, så finns information att få om ledarskap för chefer inom kyrkan. Ett ledarskap som behandlas är coachande ledarskap. Facklige ombudsmannen Vibeke Hammarström skriver att coaching kräver en människosyn som uppfattar människor som kompetenta, pålitliga och villiga att ta ansvar och utvecklas:

Vår definition av coachande ledarskap och den som används här är: Ett sant coachande ledarskap är att leva din människosyn, att i handling visa att du ser dina medarbetare som kompetenta, fulla av möjligheter till framgång och värda att lita på. Om du ska kunna coacha andra, det vill säga möjliggöra för dem att frigöra sin potential, krävs det att du vill att de ska lyckas. Detta förutsätter att du är generös och vill andra människors bästa. Du riskerar att de genom att ta tillvara sina inneboende möjligheter, utvecklas och överglänser dig. Detta kräver en ledare som har befriat sig från sitt behov av att vara bättre än medarbetarna (Hammarström 2010).

Även den andra sidan av arbetsmarknadens två parter, Svenska kyrkans arbetsgivarorganisation, framhåller liknande tankar i sin presentation av den ledarskapsutbildning på 30 hp som de länge erbjudit kyrkliga ledare inom Svenska kyrkan i samarbete med Johannelunds teologiska högskola. Som jag tolkar det så är arbetsgivarorganisationens syn på ledarskap i kyrkan ett ledarskap som också utgår från en fördelning av makten till medarbetare, förtroendevalda och även till medlemmarna. Ledarskapstankar som man verkar anse passar kyrkans värdegrund:

En ledares uppgift är att leda så att medarbetarna vill, och får möjlighet, att arbeta för ett gemensamt uppdrag. Att arbeta i dialog med anställda, förtroendevalda och dem organisationen är till för, är ett viktigt fokus i utbildningen (Svenskakyrkans arbetsgivarorganisation 2011).

Coaching har vuxit fram som ett resultat av att ett demokratiskt ledarskap, på bekostnad av ett auktoritärt, efterfrågas mer och mer. Från att vara en trend så har coaching blivit en ledarskapsteori som är etablerad, även inom offentlig sektor. Men coaching kommer ifrån managementkulturen och trender inom näringslivet och frågan jag ställer är på vilket sätt den är anpassad för kyrkan? En kritik mot coaching skulle kunna vara att den i alltför hög utsträckning fokuserar på individen och inte på organisationen. "Coaching framställs ofta idag som en hybrid av terapi, organisationspsykologi och egenutveckling" (Wennberg 2010, s.12).

Empowerment

Ärkebiskop Hammar beskriver empowerment som kännetecknande för ett gott ledarskap: "... att alltid sträva efter att ge människor utrymme att komma till tals...som jag ser det blir egentligen inget ledarskap kreativt om det inte ger detta utrymme" (Hammar & Lönnroth 2004, s.176).

Rittershausen belyser empowerment genom Ewles & Simnett som menar att:

För den enskilde innebär det möjligheten att ta beslut och ta kontroll över sitt eget liv, för samhället att folk ska få mera inflytande. Rittershausen citerar vidare Kostenius & Lindquist som definierar empowerment ur ett maktperspektiv: Empowerment kan alltså ses som hjälp till självhjälp, som ett sätt att väcka medvetenhet, förstärka egenmakten och möjligheten att påverka (Rittershausen, 2010).

Ett ledarskap för kyrkan ur ett coaching och empowerment perspektiv ser således ut att vara ett ledarskap som ger den enskilda människan möjligheter. Men det finns en baksida av empowerment. Det är en av byggstenarna i managementfilosofin kring *lean production* där ökat beslutsutrymme och individuellt ansvarstagande alltid sker i kombination med nedskärningar och ökade krav på de anställda som finns kvar:

Huvudfilosofin bakom empowerment/lean production är liksom i "scientific management" och i "taylorism" att få ut mer av arbetskraften som kollektiv och utgör en social manipulation som använder grupptechniker för att förstärka lojaliteten med företaget utan att för den skull innebära ökat faktiskt inflytande över arbetsprocessens innehåll (Ahlberg 2001. s.181).

Lean production har utvecklats av Toyota och så här skriver Toyotas VD, Fujio Cho, själv:

Det går att tillämpa the Toyota Production System utanför verkstadsgolvet, men då krävs lite fantasi. Grundprinciperna går absolut att tillämpa på administrativa processer. Vi skickade ett par medarbetare från vårt kaizen-kontor till några återförsäljare för att hjälpa dem. Nu tar det tio minuter istället för en timme för dem att inspektera bilen och göra rutinoperationer, som att byta ut delar eller byta olja. Det är väldigt bra för oss och gör kunderna väldigt nöjda. Det finns många andra situationer som vi borde titta på där vi kan använda vår kreativitet(Liker 2009, s. 316).

Bolman & Deal utmanar new public management bilder av vad en ledare i en organisation är och målar bilden av den nya tidens ledarskap:

Vi behöver pionjärer som bejakar det mänskliga livets och den mänskliga själens fundamentala värden. Den typ av chefer och ledare vi efterlyser är lekfulla teoretiker med förmåga att se sina organisationer genom ett komplicerat prisma. De inser vikten av att känna och bry sig om sig själva och de människor de arbetar med. De är arkitekter, katalysatorer, advokater och profeter som leder med själen (Bolman & Deal 2003, s. 512).

Kanske ett annat alternativ för kyrkan än alla andra sätt att låna in ledarskap och ledarskapsfilosofi från andra samhällsområden än sitt eget?

2.4 Att leda lärande – kyrklig ledarskapsutbildning

Viktigast för kyrkligt ledarskap kanske ändå blir vad som händer inom kyrkoherdeutbildningen, särskilt när den nu snart är obligatorisk. Den utbildning jag har gått har varit inriktad mot att leda lärande. En utbildningsdimension som finns på flera områden och som verkar ha kommit för att stanna:

Berg beskriver att ledarskapsteorierna de senaste åren har utvidgats med en tredje dimension: lärande. De två första dimensionerna är struktur och relation. Den gamla ledarrollen som förutsatte kontroll, ersätts av en ny ledarroll där uppgifterna i högre grad innebär att ge medarbetarna frihet att leda sig själva, utveckla medarbetarnas kompetens och bidra till ökad självförtroende. Ledaren får en helt ny roll: från att fungera som "polis" i de traditionella ledarskapsteorierna till att bli tränare och handledare (Nilsson & Jadekrantz 2008, s.13).

Den första examinationsuppgiften i ledarskap som jag fick under mina studier här på pedagogiska institutionen i Uppsala var: Att leda lärande och utveckling. Jag skrev då utifrån kunskapen jag fått genom litteraturen och seminarierna:

Det lärande ledarskapet som leder till utveckling handlar för mig inte i första hand om att undervisa från ovan utan att leda tillsammans med andra. Jag menar att vi inte har råd att vara en auktoritär överhetskyrka. Vi bör inse att vi lever i ett samhälle i förändring och att det då behövs ett förändrat och anpassat ledarskap och idag innebär det att bjuda in människor till dialog och samverkan där de får känna sig delaktiga. Att dagens och morgondagens ledarskap inom Svenska kyrkan utgår från en ledare som kommunicerar nära med sina medarbetare och medlemmarna blev snart tydligt för mig. En teamnära coach snarare än en auktoritär chef.

Kraven på utbildning i ledarskap har ökat från Svenska kyrkan nationellt under flertalet år. Bristande ledningskompetens och konflikter med ledningen har bidragit till det att döma av alla arbetsrättsliga fall och arbetsmiljöfall. Sedan 1997 har präster och kyrkoherdar i Svenska kyrkan därför kunnat läsa en magister i ledarskap, 60 hp, på pedagogiska institutionen i Uppsala. En kollega till mig, kyrkoherde Lisbeth Magnusson, var en av de första som utexaminerades 1998. Hon skriver om kyrkligt ledarskap: "En god ledare är inte bara kompetent och välutbildad utan även prestigelös, ärlig, rättvis och har förmåga till självinsikt samt är socialt och känslomässigt mogen" (Magnusson 1998, s. 44). När Växjö stift nyligen sökte ny domprost ville man ha en rak och ärlig ledare. Kyrkokansliet i Uppsala annonserade samtidigt efter en trygg och tydlig ledare.

År 2007 så fastställde Svenska kyrkans kyrkomöte de specifika kraven på framtida ledare inom kyrkan. Kyrkomötet fattade då beslut om att införa en behörighetsgivande utbildning ,15hp, för blivande kyrkoherdar som skall vara obligatorisk efter 31 december 2012. Blivande kyrkliga ledare i Svenska kyrkan som går den utbildningen idag på Stiftsgården Åkersberg i Höör i Lunds stift får lära sig följande områden:

- Ledarskap och lärande
- Organisation och hållbart ledarskap
- Ledaren som person, roll, funktion och position
- Att arbeta med förändring, utveckling och innovation
- Pastoralteologiska perspektiv

De olika områdena belyses ur ett teoretiskt perspektiv med inblick i aktuell forskning inom ledarskap och teologi (Svenska kyrkan, Lunds Universitet och Malmö högskola 2011). Så här kommenterar en av deltagarna:

– Det har varit en fantastisk kurs. Lärarna och föreläsningarna har varit väldigt bra. Att allt inte varit strikt kopplat till kyrkan har varit nyttigt och litteraturen har varit intressant (Malmö högskola 2010).

Här verkar ett lärande och hållbart ledarskap vara bra för kyrkan. Men vad händer med det kyrkliga ledarskapet? Så här säger ledningen:

– Vi har ett mycket stort söktryck på den här utbildningen, som vänder sig till präster som står i akt att ta steget mot kyrkoherdeuppdraget. Kursen fokuserar främst på ledarskap och organisation, med inslag av pastoralteologiska perspektiv, säger Tom Appel, projektledare för utbildningen (Malmö högskola 2010).

Frågan är om Svenska kyrkan genom sina uppdragsutbildningar och universitetsrekommendationer satsar rätt? I grunden handlar det väl om kyrkans identitet och kyrkans uppdrag och vilka redskap man använder för att vara med i tiden utan att förlora sin egen själ.

2.5 Kyrkans identitet

Vad är egentligen kyrkligt ledarskap i grunden? Före detta ärkebiskopen K G Hammar får frågan: "Är det då någon skillnad på kyrkligt ledarskap och ledarskap i andra sammanhang?". Han svarar: "Nej, egentligen är det inte någon avgörande skillnad på ledarskap i kyrkan jämfört med samhälle, företagsvärld och föreningsliv. Det är samma grundvillkor som gäller" (Hammar & Lönnroth 2004, s. 165). Men han säger samtidigt: "Men möjligen finns det en skillnad mellan ledarskap i kyrkan och ledarskap i andra sammanhang, nämligen den att kyrkans ledarskap förutsätter teologisk reflektion" (Hammar & Lönnroth 2004, s.176).

Jag menar att Hammar visar på ambivalensen hos ett ledarskap i kyrkan. I kyrkans regelverk behöver en kyrklig ledare utöva sitt ledarskap i enlighet med både Kyrkoordningen och Svenska kyrkans övergripande organisation, som t ex kyrkomöte, biskopsmöte och stiftsledning liksom efter kyrkans evangelisk-lutherska lära. Svenska kyrkans kyrkoordning föreskriver:

Kyrkan förutsätter att de som företräder kyrkan delar kristen tro och kristet liv. Kyrkans uppgift är att för alla klargöra vad dess tro, bekännelse och lära innebär. Varken trosbekännelserna eller läran är föremål för tro. De redovisar vad kyrkans övertygelse består i och utlägger tron. I fortlöpande samtal med andra traditioner, i förkunnelsen och gudstjänsten fortsätter Svenska kyrkan att utlägga sin tro (KO 2000, ss.42-43).

Ärkebiskop Hammars motsägelsefulla tankar sätter fingret på det dilemma som ett kyrkligt ledarskap innebär. Hur får kyrkans ledare hjälp att se och koppla teologi, kyrklig identitet och kyrkosyn till ledarskapsteorier från new public management och management? Bolman & Deal menar att framtidens ledare måste lära sig att tänka i flera perspektiv samtidigt som kärnvärdena skall förvaltas. "Engagemanget för varaktiga värderingar och flexibel strategi innebär en paradox" (Bolman & Deal 2003, s.510). Jag tror att Svenska kyrkan tydligare behöver definiera vad som är kyrkligt ledarskap i Svenska kyrkan i relation till ledarskap i allmänhet med utgångspunkt i den förändringstid vi befinner oss i. Svenska kyrkan behöver också definiera kyrkosyn i relation till andra trossamfund och olika åsiktsriktningar inom kyrkan.

Problemet är att en demokratisk och idéburen organisation som Svenska kyrkan skiljer sig från en vinstdrivande och managementinriktad organisation liksom från det offentliga sammanhang där målstyrda och flexibla strategier hämtas från t ex den produktionsinriktade industrivärlden eller den snabbväxande och vinstdrivande IT-Branschen. Det rimmar illa med förvaltandet av långsamväxande värden som kyrkans identitet och uppdrag. Carroll skriver om kyrkan som en organisation som inte

passar in på dagens ledarskapsteorier. De kyrkliga vinstparametrarna ligger bortom mätbarhet i ekonomiska termer. "In many small congregations, excellent ministry happens, but it is often not seen in such things as membership, growth, strength, efficiency, or the absence of vulnerability" (Carroll 2005, s.3).

Som det är idag så tenderar kyrkligt ledarskap att bli ett allmänt ledarskap utan klar koppling till det kyrkliga uppdraget. Om det individuella ledarskapet är i linje med kyrkosyn, kyrkans identitet och kyrkans uppdrag blir upp till varje kyrklig ledare och ledning att avgöra och därmed blir det också lika många kyrkliga ledarskap som det finns kyrkliga ledare. Något som också ärkebiskop K G Hammar på ett vis beskriver som Svenska kyrkans identitet:

Alla ärkebiskopar är olika, alla biskopar är olika och man måste välja dels vad man själv nått fram till, dels vad en tolkning av tiden innebär för kyrkans del. För mig handlar det väldigt mycket om frågan: Vad behöver Svenska kyrkan nu? Vi har lämnat en statskyrka bakom oss, vi skall hitta en ny identitet och jag tolkar tiden så att vad man behöver nu är någon som problematiserar och försöker få var och en att ta ansvar (Hammar & Lönnroth 2004, s. 164).

Om kyrkligt ledarskap skall utgå från kyrkans identitet och inte näringslivets identitet eller offentlig sektors identitet så kan det vara viktigt att definiera vad kyrkligt ledarskap är och hitta adekvata ledarskapsteorier utifrån ett specifikt kyrkligt ledarskap.

2.6 Sammanfattning

Kyrkan har alltid anpassat sig efter samhället och dess politiska och ideologiska styrning. Samtidigt har hon haft något unikt att förmedla vilket inte går att kompromissa om. Kyrkans budskap borgar för att tiden och trenderna inte förändrar kyrkans identitet och uppdrag i grunden. Men samtidigt förändras kyrkan när samhället förändras. För en hierarkisk struktur som kyrkan så innebär det en stor omställning när det auktoritära ledarskapet inte kan tas för givet längre. Ledarskap i kyrkan utsätts också för demokratiseringen och liberaliseringen som samhället i övrigt. Kyrkan försöker då i högre utsträckning låna ledarskapsteorier och idéer från näringsliv och offentlig sektor vilket kanske inte alltid blir så genomtänkt. Vad händer med kyrkans identitet och kärna om kyrkans ledarskap utgår från populära ledarskapsteorier, som t ex coaching och empowerment.

Dagens medlemssituation verkar parallellt med den utvecklingen i sin tur kräva anpassat och modernt ledarskap. Kyrkan har plötsligt att ta ställning till medlemmarna som kunder och kunderna kanske kräver medlemsnytta för att stanna kvar som medlemmar. Frågan är hur länge den 'nordiska paradoxen' håller, att medlemmarna innehar medlemskap i kyrkan utan att tro på kyrkans idé eller delta i kyrkans aktiviteter? Det räcker kanske inte längre med forna tiders maktrelationer. Kyrkan kanske behöver vinna medlemmarnas förtroende på ett helt nytt sätt. Inget är självklart längre i ett sekulariserat samhälle utan kyrkan är lika utsatt för konkurrens och behovsanpassning som samhället i stort. Förändras inte kyrkan i takt med att medlemmarna förändras så är risken att de på sikt tappar intresset och avslutar sitt medlemskap. Men har kyrkan däremot en vilja till förändring så finns möjligheten att medlemsras och förminskning förbyts i en välgörande vitalisering. En förnyelseprocess där kyrkan får möjlighet att återta och förstärka sin identitet bland folket. Det kan ge nya krafter och skapa nya möjligheter för Svenska kyrkan idag. Ett kyrkligt ledarskap borde kanske visa på den riktningen.

3 Vem är medlem i Svenska kyrkan?

Vem som är medlem i Svenska kyrkan idag är kanske inte en alldeles självklar fråga. Före 1996 föddes svenska medborgare in i kyrkan men så är det inte sedan dess. Idag väljer människor, på ett helt annat sätt, om de vill vara med i kyrkan eller inte. Det har sannolikt ökat pressen på kyrkans ledning att göra ständiga omvärldsanalyser och utvärdera den förändrade maktrelationen i förhållande till medlemmarna.

Hur ser då dagens medlem ut för de som leder kyrkan? Utvecklingen verkar ju vara inne i en fas där kyrkans ledning av ren självbevarelsedrift tvingas räkna med medlemmarna på ett helt annat sätt. Den hävdvunna auktoriteten och myndigheten går inte att ta för given längre ur ett ledningsperspektiv. Men hur ser det ut ur ett medlemsperspektiv?

3.1 Medlemsmotiv

Den som döps i Svenska kyrkans ordning blir upptagen i Svenska kyrkan. ”Dopet är huvudvägen in i Svenska kyrkan” (KO 2000, s. 337). Men Svenska kyrkans tidigare karaktär av folk- och nationskyrka gör att medlemsbegreppet glider mot en större öppenhet än bara de tillhörigas gemenskap: ”Svenska kyrkan är en öppen folkkyrka. Kyrkan har rum för alla, för den sökande och tvivlande likaväl som för den trosvisse, för den som har hunnit kortare likaväl som den som hunnit längre på trons väg” (KO 2000, s.336). Alla medborgare är därmed per definition möjliga medlemmar av Svenska kyrkan. Det betyder att hög som låg, gammal som ung, är medlemmar i en enda stor öppenhet. Det finns också med i Svenska kyrkans teologi, t ex i psalm 61: Lemmarna är många, kroppen är en, Jesu Kristi kyrka. Lemmarna är många, kroppen är en. Vi är ett i honom.

Medlemskap i grunden är medlemskap genom dop men medlemskap är också uttalat genom det som motiverar en person att vara medlem i kyrkan. Schoder menar, liksom många religionssociologer, att medlemsbegreppet i kyrkan står för olika saker. Norska kyrkan och Svenska kyrkan är två kyrkor som tillsammans tillhör de nordiska kyrkorna och upplever samma fenomen, den nordiska paradoxen. Nämligen att medlemmarna är starkt sekulariserade men till 80 % fortfarande medlemmar i kyrkan (Schoder 2010). Många medlemmar i majoritetskyrkor i Europa, som Svenska och Norska kyrkan, har överlåtit sin aktiva tro och sin aktiva delaktighet i kyrkan till någon ställföreträdande, t ex den

tjänstgörande prästen och den aktiva minoriteten. En liten grupp får utföra det som för den enskilde medlemmen inte känns så nära men ändå viktigt. Ett medlemskap byggt på tradition (Davie 2000). Medlemskapet motiveras av att medlemmen kan behöva kyrkans tjänst någon gång i framtiden. Kyrkan legitimeras på så vis genom sin långvariga ställning i samhället och den trygghet och det förtroende hon inger medlemmarna. Även vid oväntade kritiska händelser, som t ex katastrofer och olyckor, så fyller kyrkan en viktig funktion för människor idag. Det visar vilka olika behov människor kan ha av kyrkan och hur olika medlemmen kan se på vad det är att vara medlem i kyrkan (Pettersson 2000).

Ett annat sätt att se på medlemskap är att det är synonymt med medarbetarskap. Sandgren försöker visa på att medlemskap i kyrkan inte är ett passivt medlemskap utan tvärtom ett medlemskap som kallar till medarbetarskap. Medlemskap i den bemärkelsen handlar om "dig och mig och vårt arbete" (Sandgren 2009, s.13). Sandgrens tankar utgår från begreppet *de döptas gemenskap* i dess vidaste bemärkelse. Han talar om dopet som den grundläggande vinningen för tjänst i kyrkan liksom grunden för medarbetarskap och länkar samman idéer om medarbetarskap med kyrkosyn och kyrkans uppdrag. Han tycker sig kunna skönja en intim relation mellan begreppen medarbetarskap och kyrkosyn och vill definiera kyrkans innersta väsen och uppgift som medarbetarskap (Sandgren 2009). Men hur fungerar det nu i ett land som Sverige som lever med den nordiska paradoxen där de döpta medlemmarna är: "belonging but not believing" (Davie 2000)?

3.2 Medlem i förändring

En medvetenhet om framtida konsekvenser av relationsändringen kyrka – stat har funnits i många år. Men hur är det med beredskapen och handlingsförmågan? En del förväntningar ligger idag på att den strukturutredning som i dagarna kommit med sitt betänkande kan ge vägledning inför framtiden. Men är organisationsförändring en god medlemsstrategi? Huvudfrågan är väl ändå hur Svenska kyrkan skall tolka medlemsstatistiken och hur handlingsplanen ser ut med hänsyn till det statistiska underlaget. I förordet till Svenska kyrkans första nationella undersökning för att belysa medlemskapets ställning *Medlem 2004 - Svenska kyrkan dess medlemmar och framtid* skriver dåvarande generalsekreteraren Lars Friedner:

Det är ytterst angeläget för alla på ansvariga uppdrag inom Svenska kyrkan att skaffa sig kunskap om medlemskapets ställning inom kyrkan. Å ena sidan handlar det om att försöka förstå de strömmar av personer som väljer att lämna kyrkan. Å den andra sidan är det fråga om att ta reda på vilka förväntningar som finns på kyrkan i de bredare medlemslagren (Bromander 2005, s.5).

Bromander gör analysen att nutidsmänniskan inte alls på samma vis är beroende av externa auktoriteter. Han menar istället att dagens människa ser sig själv som sin egen auktoritet vilket missgynnar auktoritära strukturer. En struktur som kyrkan tydligt varit och fortfarande är en del av. Bromander menar vidare att dagens kunskapssamhälle också missgynnar organiserad andlighet genom förändrade villkor för kommunikation och kunskapsstillväxt. "Att binda upp sig till en organisation, med engagemang och värderingar, är inte lika attraktivt för samtidens människor som det varit en gång i tiden" (Bromander 2005, s.11). Idag vet vi med den fortsatta snabba framväxten av sociala media och former för att inhämta kunskap att Bromanders tankar om framtiden mer än besannats.

Bromander för in begreppet *den vanliga människan* i sin undersökning av kyrkans medlemmar. Det tycker jag blir intressant eftersom han tycks mena att den vanliga människan är den typ av medlem som tillhör de bredare besökskarorna. En medlem som föredrar mer populär och lättsam andlig fördjupning än det som kyrkan kan ge genom sina traditionella dogmer. Han menar också att kyrkan, i en ny öppenhet, går dessa medlemmar till mötes genom att nedmontera den auktoritära och hierarkiska bilden av Gud. Istället pekar Bromander på teologerna Hammar och Koskinen som mer öppna och moderna genom att de vågar beskriva den populärteologiska gudsbilden, där Gud uppfattas som värme, öppenhet och kärlek (Bromander 2005). Att Bromander visar på ett sätt för kyrkan att behålla medlemmar i framtiden. Ett sätt som i så fall går ut på att gå dagens medlemmar och samhällsförändringarna till mötes. Det är inte så konstigt för det visar sig av historien att kyrkan alltid anpassat sig efter olika samhällsparadigm. Ett exempel på det är folkkyrkotanken som sprang ur 1900-talets samhällspolitiska folkhemstanke (Bäckström, Beckman & Pettersson 2004).

3.3 Medlemsmakt

Vem har makten i dagens kyrka? Av hävd har makten varit kyrkans egen att förfoga över som en auktoritär och traditionell institution men utvecklingen av samhället i demokratiserande riktning, t ex med intåget av sociala media och nya sätt att kommunicera, har bidragit till att medlemmarna fått mer och mer inflytande. Medlemmarna börjar känna av sin ökade makt i kyrkan och de har också börjat använda sitt främsta vapen att när som helst kunna utträda ur kyrkan om medlemskapet inte känns tillräckligt angeläget. Medlemsnytta är en fråga som alla föreningar fått brottas med i sekulariseringstider liksom även kyrkan. Konkurrensen om människors och medlemmars intresse är stenhård. Är kyrkan inte tillräckligt angelägen så är hon ute och riskerar att bli bortvald. Resultatet av Medlem 2004 gjorde att generalsekreteraren kommenterade medias bild av medlemsras i kyrkan

som överdriven i 2005 års siffror. Då var medlemstappet bara några få procent men vi vet idag att det inte stannade där utan att medlemsförlusten stadigt har ökat. Idag, sex år senare, presenteras en prognos som talar om att Svenska kyrkan skall förlora en miljon medlemmar under en tioårsperiod. Analyschefen för kyrkokansliet i Uppsala manar dock till lugn: "Jag tror att vi har mycket som människor efterfrågar. Vi skulle kunna vara relevanta om människor visste att vi var det. Det gäller att inte ge upp hoppet. Kom ihåg att det var en kille från början"(Granrot -Frenberg 2011).

Svenska kyrkan har också kravet från svenska staten att vara en öppen folkkyrka och verka i samma demokratiska anda som samhället. På det viset bestämmer kyrkans ledning inte helt och hållet själva över kyrkan. Medlemmarna har också makt genom kyrkopolitisk partibildning och kyrkovalet. I den representativa demokratin är medlemmarna representerade genom förtroendevalda, i t ex kyrkoråd. Kyrkans ledning är representerade genom kyrkoherden och biskopen. Det kallas för den *dubbla ansvarslinjen*. Det går förstås att ifrågasätta vilken makt medlemmarna egentligen har och vilket förtroende de folkvalda representanterna åtnjuter när bara ca 10% av de röstberättigade röstar i kyrkovalet vart fjärde år.

Genom kyrkans regelverk kyrkoordningen (KO) är alla människor i Sverige i någon bemärkelse delaktiga i kyrkan och har på så vis del i makten som kommer med den synen på medlemskap. Svenska kyrkan är medlemsgrundande genom dopet men har ett medlemstänkande som inkluderar alla människor i Sverige, troende som icke-troende, betalande medlemmar som icke-medlemmar, fastboende som förbipasserande och det är Svenska kyrkans folkkyrkokaraktär och nära band till staten som skapat den situationen (KO 2000).

Vem som har makten och vem som är medlem tycker jag främst blir en intressant reflektion utifrån det faktum att ärkebiskopen, flera av biskoparna, präster, medlemmar och kanske även icke-medlemmar använder sociala media för att kommunicera. Någon har sin egen blogg och några kommenterar andras bloggar och webartiklar. Det verkar som att Svenska kyrkan har vaknat på allvar för den nya tidens kommunikation och frågan om vem som har makten tycker jag blir intressant när de som sitter i formell makt- och ledningsposition umgås på lika villkor som medlemmarna. Det ser ut som att det blir mer och mer tillåtande att dela maktutrymmet mellan kyrkans ledning och medlemmarna genom den språkliga och sociala kommunikationen på den nya tidens arenor och debattforum.

3.4 Sammanfattning

Hur maktrelationerna ser ut i Svenska kyrkan idag tycker jag är en högst aktuell fråga. Aktuell för kyrkans ledning att svara på, särskilt med fokus taget ur ett medlemsperspektiv där medlemsbegreppet i Svenska kyrkan är ett stort och vitt begrepp. Det är inte bara de som är döpta i kyrkan eller betalande medlemmar som räknas utan också alla andra människor som finns i kyrkans närhet. Idealet för kyrkan kanske är om medlemmarna är engagerade medlemmar, uppgraderade till en slags medarbetare, men så har det traditionellt inte sett ut. Svenska kyrkan har de medlemmar som är trogna medlemmar i kyrkan men som inte utnyttjar sitt medlemskap. Annat än kanske vid ett fåtal tillfällen i livet.

Än så länge får kyrkan in sina medel för verksamheten genom sitt nära band med svenska staten men hur blir det i framtiden om medlemmarna går ur kyrkan i alltför hög utsträckning? Eller om relationen till staten förändras ytterligare? Ur det perspektivet borde det vara angeläget för kyrkans ledning att ta medlemsfrågan på största allvar och lyssna till medlemmarnas behov och vad de efterfrågar. Dagens medlemssiffror och medlemsprognos är alarmerande men hur kan en än mörkare framtid se ut? Med min studie vill jag bidra till framtids tänkandet kring hur kyrkligt ledarskap och medlemskap skall balanseras idag och i framtiden för att fortsätta stå på stadig medlemsgrund.

4. Syfte och Frågeställningar

Jag vill undersöka om det ligger något i biskopens uppmaning till krisanalys och självrannsakan utifrån de fakta som säger att Svenska kyrkan stadigt och framgent tappar medlemmar. Det kanske finns ett behov av, som biskopen uttryckte det, ett gemensamt kyrkligt och teologiskt samråd för att möta den rådande situationen. En berättigad fundering skulle i så fall kunna vara vilka som skall ingå i ett sådant samråd.

Men vilka har makten och positionen att säga något om ett eventuellt krisläge i kyrkan och vem eller vilka har intresse av att göra någon slags analys eller handlingsplan i frågan? Jag är särskilt intresserad av att veta hur den frågan ser ut utifrån ett medlemsperspektiv för att kunna säga något om medlemmarnas maktposition under rådande förhållanden. Det kan ju vara så att medlemmarna idag kräver något annat av kyrkans ledning än vad ledningen själva inser eller tror sig uppfylla. Genom moderna kommunikationsformer som t ex sociala media så har det på andra ställen i samhället och världen idag skett en maktförskjutning. Frågan om vilka maktrelationer som finns i kyrkan idag utifrån den uppkomna debatten blir härmed av huvudsakligt intresse att studera för mig.

Syfte

Att undersöka av vilka maktrelationer som uppträder i Svenska kyrkan idag utifrån den diskurs jag valt att studera och använda resultatet för att kunna säga något om vilket kyrkligt ledarskap som medlemmarna kräver idag.

Frågor

- Vilka maktrelationer finns inom kyrkan idag och vad säger de om förhållandet kyrkligt ledarskap och medlemskap i kyrkan. I relation till kyrkans påstådda kris och ovissa medlemsframtid?
- Vilka krav ställer dagens medlemmar på det kyrkliga ledarskapet i Svenska kyrkan för att stanna kvar i kyrkan?

5 Metod

Jag har valt textanalys och närmare bestämt diskursanalys som metod utifrån att jag vill undersöka maktrelationer i kyrkan idag. Diskursanalys är ett användbart instrument för att studera makt och maktförhållanden i språkligt social kontext (Bergström & Boréus, 2005). Jag har också kompletterat diskursanalysen med hermeneutisk analys eftersom jag själv arbetar inom kyrkan som kyrkoherde och är färgad av min roll i organisationen.

5.1 Diskursanalys

Det jag ansett vara användbart för mig med text- och diskursanalys som metod har varit att den särskilt kan fokusera på att få syn på makt utifrån språk och språkets vidgning, social praktik och kontext.” En diskurs kan beskrivas som ett regelsystem som legitimerar vissa kunskaper men inte andra och som pekar ut vilka som har rätt att uttala sig med auktoritet” (Bergström & Boréus 2005, s. 309). Text- och diskursanalys kan peka ut vilka ramar och gränser som finns i en diskurs. Hur någon som säger något kan hamna i olika positioner, så som subjektpositioner, och att det sagda kan värderas olika av olika aktörer. De ramarna säger något om de sociala förhållandena och därmed maktförhållandena inom diskursen.

Diskursanalys är en metod på frammarsch som utvecklats av bl.a. Foucault, Laclaus och Mouffe och Fairclough. Diskursanalys som metod har för mig utvecklats till att handla om att ta reda på hur en diskussion uppstår och varifrån den kommer, hur den påverkar och påverkas och går vidare utifrån språk och social praktik i ett enda stort sammanhang. Att inte bara se att något har sagts i skriven text utan att det skrivna har en större mening utifrån det sociala handlandet bakom orden. En viktig tanke för mig med diskursen är att den är både framtida, nutida och historisk i ett. Att den gestaltar mänsklig kunskap och erfarenhet på flera plan samtidigt och är en källa till tanken att – Vi vet så lite att vi ingenting vet – det vill säga att vi språkligt är insatta i ett sammanhang långt större än vi kan omfatta med bara vår egen kunskap och förståelse. Det öppnar för en betydligt större värld av samtidsförklaringar, en rikare källa till historisk beskrivning av ett skeende och en förståelse för var framtidstankar och visioner kommer ifrån.

Vanligt i diskursanalys är att analysera hur text kommuniceras och konsumeras vilket jag också försöker göra i min studie. Det är också vanligt att se vilka förhållanden som råder inom diskursen, intradiskursivt, och utanför diskursen, interdiskursivt.

Diskurs som begrepp har också blivit ett sätt att utforska ett socialt språkligt förhållande, som diskussion och debatt, men på ett lite mer övergripande plan. Dock inte så övergripande som ett paradigm som jag ser som ett begrepp som spänner över betydligt större tidsrymder och samhällsliga skiften.

5.2 Hermeneutisk analys

Jag har genom användandet av hermeneutisk analys velat inta ett förhållningssätt där jag själv inser att jag inbegrips i mitt eget tolkande av texten och sammanhanget. Jag hävdar på så sätt inte på något sätt en objektivitet i min uttolkning av materialet utan inser med all önskvärd tydlighet att materialet är utsatt för min högst subjektiva förståelse av det jag studerar. Jag är ju själv kyrkoherde i Svenska kyrkan, i en av kyrkans församlingar, och den kunskap och erfarenhet jag har av kyrkan kommer inifrån kyrkans egen organisation. Jag inser att jag inte kan lyfta mig ur mitt eget sammanhang även om jag skulle våga mig på att försöka. Jag tillhör dessutom inte de som förespråkar en auktoritär kyrklig hållning inom kyrkan vilket jag också inser att jag måste vara väl medveten om när jag i diskursen analyser betydelsen av olika åsiktsriktningar inom kyrkan. Jag har även arbetat i många år som facklig förtroendeman och skyddsombud och har i den egenskapen upplevt många dåliga exempel på ledarskap och medlemsbemötande inom kyrkan. Även det påverkar förstås också mitt sätt att förhålla mig till vad som är bra och dåligt kyrkligt ledarskap. Det är jag, i egenskap av min högst subjektiva bedömning, som valt ut text för att belysa olika delar av resultatet. Andra kanske hade valt andra textdelar för att belysa samma sak eller sett andra saker. Jag menar inte att göra gällande att min tolkning är objektiv och utan brister utan tvärtom färgad av min person och bakgrund som kyrkoherde, präst och kyrkligt aktiv under många år.

Mitt sätt att analytiskt angripa textmaterialet har utgått från tanken att 'texten kommer att tala till mig'. Att istället för att försöka bemästra texten istället fungera som dess "tjänare" och 'lyssna mig fram' till vad som sägs i den. Jag har lockats av Gadamer's sätt att se på tolkningssituationen utifrån en förväntansfull öppenhet för att något skall hända (Ödman 2007). Jag har dessutom inspirerats av Heidegger och Gadamer's hermeneutiska sätt att se på kunskap och förståelse. För mig har det varit viktigt att definiera språket som jag upplever att Gadamer definierar det: "Gadamer tar avstånd från

uppfattningen om ord som enbart tecken, ljudkombinationer som godtyckligt tillordnas företeelser i vår omgivning. Ordet är alltid redan betydelse” (Ödman 2007, s. 29). ”Gadamers arbets sätt ligger närmare Sokrates än modernt vetenskapligt tänkande. Antiken grekiska filosofer såg tänkandet som en del av livet; kunskapen var för dem inte en ägodel, ett objekt, utan något man deltog i” (Ödman 2007, s. 27). Det blir i min förståelse själva erfarenheten av det som studeras som är kunskap och inte objektet i sig själv.

Heideggers tankar om förståelse har jag sett som att det inte är något man är i besittning av, ett redskap, utan ett uttryck för vår oskiljaktiga delaktighet i världen, existensen, varat. Upplevelsen och ’bli-ett-med texten – blivandet’ av texten har på så sätt blivit viktigare i min analys än enbart studerandet av textobjektet i sig självt utifrån en objektsstudie. Grundläggande har varit att se det som att: ”Förståelsen refererar alltid till framtiden, den har en projektiv karaktär (Entwurfsscharakter). Samtidigt är den förknippad med vår faktiska situation (Befindlichkeit). Den arbetar vidare inom en helhet av redan tolkade relationer(Bewandtnisganzheit)” (Ödman 2007,s. 25). I studerandet av det som sägs i textmaterialet så utgår jag därför ifrån att framtid, nutid och historia ständigt finns närvarande i allt som uttrycks.

Hermeneutiken har inspirerat mig att ständigt pendla mellan del och helhet i mitt förhållningssätt till textmaterialet. Att ställa frågan om vilket sammanhang det som uttrycks hör hemma och sedan tillbaka till hur det påverkar det som sägs. Att vidga ordet och språket i en vidare kontekstualisering eller som jag upplever att Foucault menar att språket skall ses i sitt sociala sammanhang och användningsområden. Inget språkligt står för sig självt utan rymmer hela tiden social praktik. Svenska kyrkan i alla hennes yttringar är den mångfacetterade kontext jag förhåller mig till.

5.3 Analyserade texter

Diskursen jag valt ut i syfte att studera maktförhållandet ledarskap-medlemskap i dagens Svenska kyrka är den debatt som uppstod med anledning av den insändare som biskop Koskinen fick publicerad i nätversionen av Kyrkans tidning 3 januari i år, 2011. I februari gjorde sedan Kyrkans tidning en intervju med biskopen på samma tema i ett nummer av papperstidningen och i efterföljande nummer fick fyra andra biskopar i Svenska kyrkan reagera på debatten, däribland ärkebiskopen. Biskop Koskinen kan därför sägas vara upphovet till debatten men media gjorde den större genom Kyrkans tidning och tidningens intresse för ämnet. Parallellt med tidningens skrivande så skrev också ett antal bloggare i ämnet på sina egna bloggar.

Jag har försökt följa debatten intradiskursivt från tidningspubliceringarna, genom alla kommentarer som enskilda kommentatorer lägger upp på tidningens webbsidor, vidare till bloggar, kyrkliga tidskrifter och tidningar. Jag har följt länkar på hemsidor och bloggar samt använt sökportalen Google för att finna användbart material. Jag har även sökt på Facebook och Twitter, men utan framgång. Jag har sökt interdiskursivt i kyrkans vidare sammanhang och utanför kyrkans debattforum och funnit att diskussionen fortsatt inom kyrkan men inte utanför, i t ex Dagens nyheter eller liknande samhällspress. Jag har övervägt att använda mig av aktionsforskning för att få mer underlag till diskursen, t ex genom att starta en egen blogg, bjuda in gästbloggare i ämnet och starta en Facebookgrupp och en Twitterdebatt men valt att begränsa mig till det material som jag redan funnit. Delvis av tidsskäl men också för att jag tyckte att det skulle bli för svårt rent tolkningsmässigt att inkludera mig själv i underlaget.

Jag vill utgå från att jag funnit en tillräckligt representativ del av det som debatterats utifrån biskop Koskinens ord under tidsperioden januari – februari 2011. Jag har i och med det fått ett slags fryst ögonblick av historien där alla som varit aktiva i diskursen utgör underlag för min diskursanalys. Jag har till det fogat intradiskursivt material genom de referat jag bedömt refererat till diskursen senare i tid under perioden mars-maj 2011.

Tabellen på nästföljande sida visar de bloggar, hemsidor, tidningar och tidskrifter som jag har funnit skriver något om biskop Koskinens inlägg och intervju (Tabell 1). I de fall bloggaren eller tidningen gjort fler artiklar eller inlägg i ämnet så har jag redovisat det i självständiga kolumner. Jag har angett antal kommentarer till varje inlägg och antalet kommentatorer som kommenterat inlägget, t ex 0/0 = 0 kommentarer/ 0 kommentatorer. Samma kommentator förekommer ibland i kommentarer till fler inlägg.

Tabell 1 Antalet kommentarer/kommentatorer i det analyserade materialet

<i>Bloggar och hemsidor. Tidningar och tidskrifter</i>	<i>Antal kommentarer/kommentatorer</i>
Kyrkans tidning, webbsidan 3 januari Biskop Koskinen- egen insändare	54/19
Kyrkans tidning, webbsidan 3 februari Biskop Koskinen - intervju	18/9
Kyrkans tidning webbsidan 10 februari Ärkebiskop Wejryd-intervju	15/6
Kyrkans tidning webbsidan 10 februari Biskop Johansson-intervju	1/1
Kyrkans tidning webbsidan 10 februari Biskop Koivunen Bylund - intervju	9/6
Kyrkans tidning webbsidan 10 februari Biskop Modéus – intervju	23/7
Kyrkans tidning webbsidan 10 februari Wigorts – Yngvesson	3/3
Brygubben	0/0
Kungsbackaherden	1/1
Dagblogg	6/6
Poskvalblogg	1/1
Stillsam	0/0
Håkan Sunnliden. <i>Skam på torra land.</i>	8/6
Håkan Sunnliden. <i>Abropå ... krisanalys.</i>	1/1
Håkan Sunnliden. <i>Biskopar kommenterar-vadå?</i>	0/0
Jacob Sunnliden	2/2
Dagen	7/4

5.4 Validitet och reliabilitet

Jag har försökt uppnå en så hög validitet som möjligt genom ambitionen att utforska alla de former för sociala media som jag haft kännedom om under den aktuella tidsperioden för studien. Jag har även använt resurser för att följa debatten i tiden efteråt och strävat efter att komplettera och utöka med allt som kan ha skrivits med anledning av biskopens ursprungliga artikel och den debatt som startades. Svårigheten har varit att veta om jag funnit allt som går att finna. Om jag hittat alla länkar från och till olika bloggar och hemsidor. Material från eventuella privata facebook diskussioner eller mailkonversationer har jag t ex inte kunnat söka på eftersom det är skyddat eller publikt oåtkomligt.

En viss osäkerhet, om än inte så stor, har också funnits i bedömningen av anonyma kommentarer. Om dessa kommentatorer varit personer i ledningsposition eller medlemssposition.

Ur reliabilitetshänseende har jag försökt uppnå en hög grad av genomskinlighet i studien. Jag har strävat efter att läsaren själv skall kunna följa resultatet och låta det tala till sig parallellt med min egen analys. Problemet har hela tiden varit att det endast och enbart är jag själv som undersöker textmaterialet och att resultatet och analysen hela tiden färgas av min egen förståelse och personliga val. Men jag vill ändå genom min teoretiska ansats och mitt metodval argumentera för att studien trots min egen subjektivitet, eller kanske på grund av, får en hög reliabilitet. Jag har velat bilägga en huvudartikel ur textmaterialet (bilaga 2) så att läsaren själv kan få en utgångspunkt för bedömningen av tillförlitligheten i studien. Under examensarbetets gång har jag undrat om en objektiv undersökning skulle gett ett annat svar. Det är det ständiga dilemma som jag tycker, objektivt eller subjektivt, men jag anser samtidigt att det skulle kunna betraktas som två vägar för att närma sig samma sak.

Att jag i vissa tabeller räknat för hand anser jag givetvis inte vara idealet men jag har ändå tyckt att det i mitt fall har tjänat sitt syfte att belysa ett relativt enkelt förhållande. Jag har också försökt jag är sammanfattningsvis mycket nöjd med mitt metodval och min teoretiska ansats som varit både intressanta och givande.

5.5 Tillvägagångssätt

Mot bakgrund av den teoretiska delen om kyrkligt ledarskap och medlemskap har jag först valt att definiera kyrkligt ledarskap utifrån det ledarskap i kyrkan som innefattar både det teologiska ledarskapet och det praktiska ledarskapet. Jag har också utgått ifrån att Kyrkoordningen definierat de som sitter i formell kyrklig maktposition. Det huvudsakliga kyrkliga ledarskapet antar jag därför grundmässigt bestå av biskopar och kyrkoherdar vilket gör att det förtroendevalda ledarskapet hamnar på medlemssidan. Det förtroendevalda ledarskapet kan ju dessutom genom demokratispekten anses vara representativt för medlemmarna och inte den kyrkliga ledningen som jag antagit den.

Jag har sedan utifrån detta grundantagande av kyrkligt ledarskap och medlemskap letat efter språkliga uttryck och sociala maktförhållanden i textmaterialet utifrån en öppen och förutsättningslös föresats att upptäcka diskursiva maktrelationer. Jag har noggrant letat efter direkt

och indirekt maktspråk från kyrkans ledning liksom från medlemmarna. Jag har sökt efter alla typer av maktrelationer, både intradiskursivt utifrån den begränsade debatten och interdiskursivt utifrån den vidgade kontexten, för att få en så precis bild av diskursen som möjligt.

Jag har använt två olika modeller för att utmejsla och illustrera de maktrelationer jag sökt och funnit. En korsmodell som beskriver den centralt och lokalt formella ledningsstatusen, genom biskopar och kyrkoherdar, i relation till det informella maktstyret på individnivå genom medlemsstatusen. En polär modell för att illustrera maktrelationer i diskursen som inte direkt går att hänföra till den kyrkliga ledningens relation till medlemmarna utan mer handlar om olika åsiktsgemenskaper i kyrkan i förhållande till dagens medlemmar. Jag har valt att ställa denna maktrelation utanför korsmodellen för att visa på ett befintligt maktförhållande jag funnit men som inte skulle ha framträtt i den huvudsakliga maktstrukturen.

Det går alltid att vara efterklok. Jag insåg försent att jag kunde använt mig av aktionsforskning och själv startat en Facebooksida och öppnat ett Twitterkonto för att kunna skapa en debatt även där. Men tiden var samtidigt alltför begränsad och jag tyckte det kändes konstigt att jag skulle vidmakthålla en debatt i syfte att skaffa mer material till min egen studie. När jag insåg bristen i min egen undersökning så var det försent. Det lät ju så lockande när Kyrkans tidning skrev att det var så många inom sociala media som skulle vara intresserade av debatten. Det var i viss mån sant men tyvärr också i viss mån överdrivet.

Det hade också varit en fördel om jag hade kunnat se hur texten konsumerats genom att få del av uppgifter om antal läsare av textmaterialet. Jag har eftersökt uppgifterna men inte funnit att de finns att tillgå.

I analysdelen har jag sedan använt instrumenten och den teoretiska ansatsen från diskursanalysen och hermeneutiken och redovisat det jag kommit fram till utifrån undersökandet av maktrelationer i kyrkan idag. Jag gör inte på något sätt anspråk på att ha funnit allt som går att finna men några intressanta fynd tycker jag mig ha gjort.

6 Resultat och analys

I resultatet visar jag först hur texten har kommunicerats i diskursen som jag funnit den. Det gör jag i tabeller och beskrivande text. Sedan visar jag vilka maktrelationer jag funnit genom de mönster som trätt fram för mig och som jag ansett vara relevanta för studiens syfte och frågor.

6.1 Textkommunikation

Analysen av diskursen har skett under tidsperioden januari – februari 2011. Den startar från och med biskopens insändare i Kyrkans tidning den 3 januari och slutar med de sista kommentarerna till de intervjuer med fyra biskopar som Kyrkans tidning publicerade den 14 februari. De som har bloggat om biskopens insändare har gjort det under denna tidsperiod. Jag har också använt mig av ett interdiskursivt material i form av några senare artiklar under mars-maj 2011 som på ett eller annat sätt refererat till diskursen. En egen handgjord analys vill grovt peka på fördelningen av textutrymmet för att belysa vissa intressanta resultat utifrån makten som ges av textutrymmet i en diskurs. Analysen gör inte på något sätt anspråk på att vara vetenskapligt objektiv eller korrekt utan skall bara ses som en fingervisning. Detta är inte en objektivt genomförd textundersökning utan en analys utifrån en subjektiv metod och teoretisk ansats: diskurs- och hermeneutisk analys.

Min analys visar att flera kommentatorer återkommer och kommenterar flera artiklar vid samma eller olika tillfällen. Jag redovisar därför fördelningen av kommentarer och textmängd för att visa på hur det språkliga utrymmet i text har utfallit. Hela tiden utifrån min teoretiska ansats att all språklig kommunikation är en social relation och därmed en maktrelation. Att vara mer socialt aktiv inom sociala media innebär mer socialt utrymme och mer makt. Det tycker jag kan vara ett viktigt fynd utifrån min teoretiska ansats.

Tabell 2 Storlek på textmängd bland kommentatorerna i det analyserade materialet

kommentarer	kommentatorer	Textmängd/komm. Ca.	Total text, %komm.
1	36	6 textrader	216, ca 0.05%
2	12	12,5 textrader	150
3	8	23,5 textrader	188
4	2	57 textrader	114, ca 5% /komm
5	2	54 textrader	108, ca 5% /komm
21	1	100 textrader	100, ca 10%
28	1	334 textrader	334, ca 32%

(Tabell 2) Det totala textutrymmet av kommentarerna domineras av 1 kommentator som tar upp ca 32 % av kommentarsutrymmet. Sedan följer 1 kommentatorer som tar upp ca 10 % av utrymmet och 2 kommentatorer som tillsammans tar upp ca 10 % av utrymmet. De som bara gör ett inlägg får försumbart utrymme = ca 0,005 % kommentator. Detta ser jag som intressant för undersökningen och jag anser att det måste vägas in i bedömningen av resultatet.

Nästa tabell ger en förenklad bild av hur text kommunicerats och konsumerats inom den diskurs som jag studerat (tabell 3). Bloggarna har en del av det socialt språkliga maktutrymmet i kyrkan i kraft av sitt bloggande. Det som saknas är information om antalet personer som har varit inne och läst texterna, både pappersupplagorna och nätversionerna av artiklarna liksom blogginläggen. Det går därför inte att avgöra vilket genomslag diskursen har fått i Svenska kyrkan som helhet. Kanske begränsas den till de som prenumererar på Kyrkans tidning och som följer olika bloggar. Jag har inte företagit någon generell undersökning av hur välbesökta olika kyrkliga bloggar är men jag vill ändå anta att det här är en kommunikationsform som ännu är i sin linda. Det mig ha sett är att det är först de senaste 3-4 åren som bloggandet tagit fart i samhället och nuläget verkar vara sådant att fler och fler kyrkligt intresserade personer börjar blogga eller kommentera på webben.

Tabell 3 Storlek på textmängd i artiklar och bloggar i det analyserade materialet

Tidning/Blogg	Artikelperson/Bloggare	Textmängd/intervju och inlägg
Kyrkans tidning	Biskop Koskinen 3 januari	41 textrader
Kyrkans tidning	Biskop Koskinen 3 februari	74 textrader
Kyrkans tidning	Ärkebiskop Wejryd 10 februari	72 textrader
Kyrkans tidning	Biskop Koivunen-B. 10 februari	36 textrader
Kyrkans tidning	Biskop Johansson 10 februari	44 textrader
Kyrkans tidning	Biskop Modéus 10 februari	48 textrader
Kyrkans tidning	Wigorts-Y. 10 februari	18 textrader
Svensk pastoraltidskrift	Eva Hamberg & Yngve Kalin	211 textrader
Noterat/Yngve Kalins hemsida	Yngve Kalin 6 februari	54 textrader
Noterat/Yngve Kalins hemsida	Yngve Kalin 12 februari	51 textrader
Dagblogg	Dag Sandahl 4 januari	40 textrader
Brygubben	Martin Garlov 3 januari	25 textrader
Stillsam	Lars B Stenström 10 februari	42 textrader
Kungsbacka herden	Joachim Holmgren 4 januari	26 textrader
Håkan Sunnliden blogg	Håkan Sunnliden 3 februari	49 textrader
Håkan Sunnliden blogg	Håkan Sunnliden 9 februari	20 textrader
Håkan Sunnliden blogg	Håkan Sunnliden 12 februari	32 textrader
Poskvalblogg	Carina Etander-R. 7 februari	34 textrader
Jacob Sunnliden blogg	Jacob Sunnliden 3 februari	16 textrader

(Tabell 3) Tabellen visar hur mycket textutrymme i diskursen som respektive artikel/inlägg i tidning, tidskrift, hemsida och blogg har. En textrad i min mätning innehåller ca 10-12 ord i snitt. Mätningen av textrader gör inte anspråk på att vara exakt utan enbart ungefärlig.

6.2 Maktrelationer

Jag har utifrån diskursen funnit att det finns lika många maktförhållanden i kyrkan som det finns medlemmar i Svenska kyrkan idag. Varje medlem, utifrån det öppna medlemsbegrepp som jag redovisat i bakgrundsdelen ovan, verkar stå i ett direkt maktförhållande till kyrkan och därigenom till kyrkans ledning. Medlemmarna har makt över kyrkan genom sitt val att utträda ur eller stanna kvar i organisationen liksom genom sin röst i kyrkoval och sina möjligheter att delta i den kyrkliga debatten genom t ex sociala media.

Ur materialet framträder ett mönster av ett självklart anspråk hos medlemmarna att vara en bemyndigad röst i kyrkan på lika villkor som den formella ledningsmakten. Anspråkstagandet av den demokratiska rätten i samhället visar sig också gälla för kyrkan. Min förförståelse säger mig att det demokratiska anspråket tillika kan hänga ihop med den kristna synen att alla individer inte bara är

värdefulla utan livsviktiga för den levande kropp som kyrkan utgör. Men samtidigt finns det ett mönster av respekt för kyrkan och för kyrkans identitet och ordning från medlemshåll men den verkar inte befria från kraven på genomlysning, anpassningskrav och kritisk granskning. Här blir både Hammars och Sandgrens syn på medlemskap, utifrån bakgrundsgenombången ovan, av intresse: Att synen på kyrkans medlemmar från ett kyrkligt ledningsperspektiv handlar om medlemskapets bemyndigande och ett likvärdigt medarbetarskap.

Samtidigt ser jag ett mönster av att kyrkans organisationsstruktur framträder ur materialet på ett tydligt sätt och visar på att det finns en formell reglering av lednings- och medlemskapsförhållandet i kyrkan. Det mönstret visar att både medlemmar och ledning i diskursen befinner sig i en spänning mellan vilka maktrelationer som är överordnade respektive underordnade. Jag kan se att den osäkerheten bidrar till både dialog och isolering hos ledning och medlemmar. Kyrkan är en komplex organisation, särskilt i beaktande av att hon är en del av samhället.

Ett mönster av både teologiskt och praktiskt ledningsanspråk, hos både ledning och medlemmar finns i diskursen. Detta gör att den studerade diskursen länkar samman med flera andra pågående och sedan länge befintliga diskurser i Svenska kyrkan. Det jag funnit är att diskursen är en del av en än större diskurs eller diskurser som är både närvarande och i förändring. Den diskurs jag studerat är en del av den svenskkyrkliga diskursen som helhet, länkar till och leder vidare in i parallella diskurser. På så vis visar den studerade diskursen tecken på att den kommer att leva vidare i andra diskurser inom kyrka och samhälle även om den skulle slockna själv.

Jag har funnit att Svenska kyrkans diskurs huvudsakligen delar upp sig i olika stiftsdiskurser som var och en i någon bemärkelse är suveräna. Kyrkoherdarna och församlingarna bildar också egna självständiga diskurser liksom politiska nomineringsgrupper. Det handlar med andra ord om diskurser inom diskurser och det blir svårt att urskilja exakta maktmönster utifrån helheten.

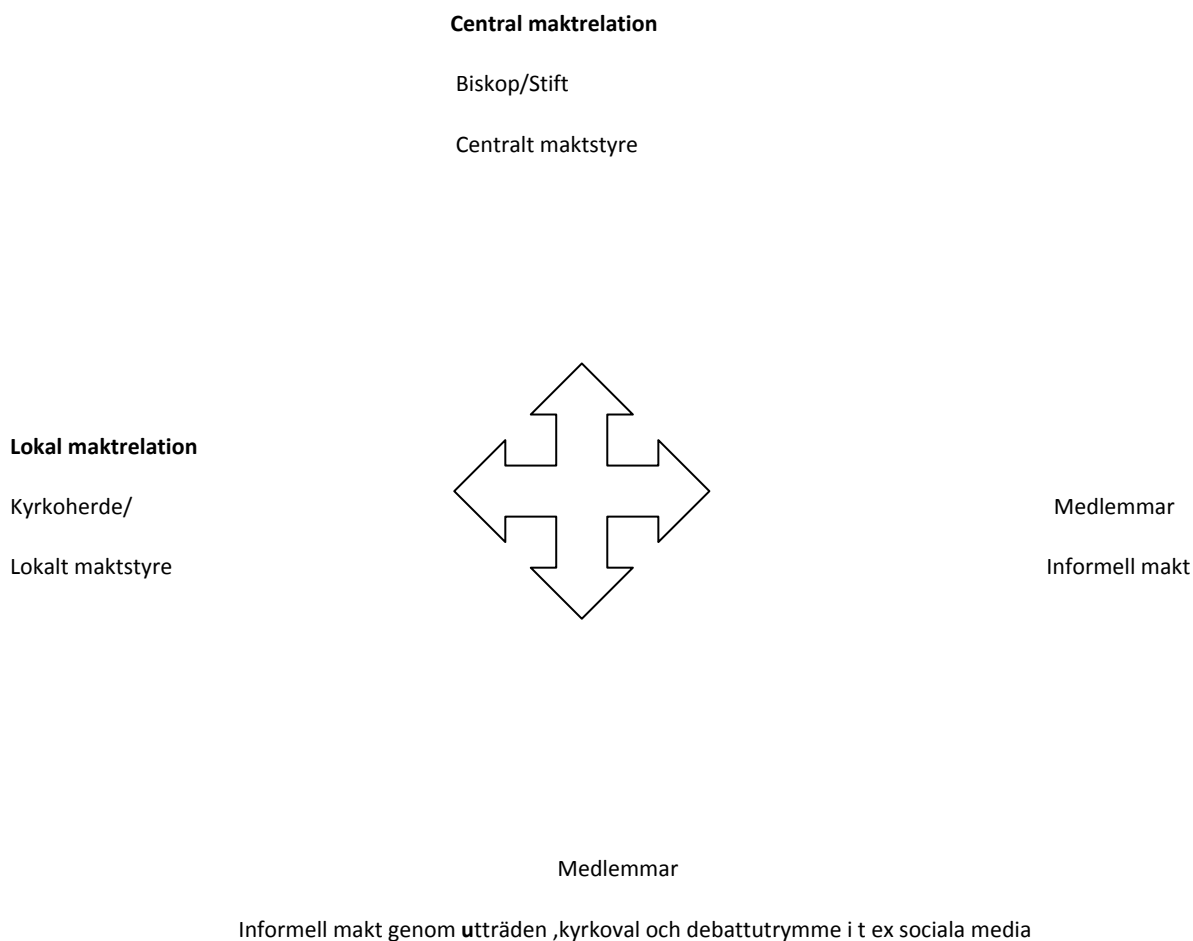
Jag har också funnit att media och sociala media påverkar kyrkan diskursivt i allra högsta grad. Särskilt sociala media verkar skapa ständigt nya diskurser, mer eller mindre beständiga.

Jag finner också det finns ett mönster av maktförskjutning och maktosäkerhet i kyrkan idag. En maktrelation är till exempel att ärkebiskopen företräder riksskyrkan vilket ger honom mandat att uttala sig för hela Svenska kyrkan. Samtidigt så deltar han i diskursen på lika villkor som medlemmarna och kommunicerar genom sin egen blogg. En annan maktrelation är biskoparnas mandat att uttala sig för stiftet i förhållande till medlemmarna. Samtidigt deltar några också inom sociala media på ett personligt sätt. En tredje maktrelation jag upptäckt är en kyrkoherdarnas

ledning av pastorat och församlingar i relation till medlemmarna och en fjärde maktrelation är starka åsiktsgemenskapers maktanspråk i kyrkan.

Jag har konstuerat två verktyg för att finna maktrelationer i diskursen. Genom den första modellen samlar jag citat från kyrkans ledning och medlemmarna och polariserar dem för att visa hur maktförhållandet ser ut i diskursen. Jag avslutar varje del med en förklaring. I den andra modellen kontrasterar jag citat för att visa hur diskursens maktrelation mellan ledande diskursiva gemenskaper och medlemmar ser ut.

Figur 1: Modell 1 för att upptäcka maktrelationer i Svenska kyrkan

(Figur 1) Figuren visar uppdelningen av maktrelationer i central och lokal maktrelation. Den centrala kyrkliga makten utövas av biskoparna och det stift som biskopen verkar i. Den lokala makten ligger hos kyrkoherden i pastorat och församling. Medlemmarna har ingen formell makt men har informell makt att gå ur kyrkan. Medlemmarna har även makt genom sin röst i kyrkoval. Medlemmarna har idag fått ytterligare makt genom användandet av språkutrymmet i sociala media.

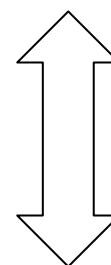
Maktrelation - Central maktrelation / Biskopar och Medlemmar

(Central maktrelation) Här har jag samlat citat som redovisar den centrala maktrelation som jag funnit mellan biskopar och medlemmar i diskursen.

Biskopar

1."Kris är ett normaltillstånd för kyrkan".2. "Medlemsfrågan tar för stor plats" 3."Vad skönt att du inte bara talar om organisationsfrågor".4."Läget är allvarligt, men inte hopplöst". 5."Lösningen ligger inte i att utreda eller omorganisera- det gjorde aldrig Jesus".6."Glatt överraskad trots de krympande medlemssiffrorna".7."Vikten av att motarbeta ett vi – och dom tänkande i kyrkan". 8. Vi biskopar får också använda en del tid till inåtriktade saker som att försöka göra Svenska kyrkans inre organisation så smidig och funktionell som möjligt". 9." "Det är därför inte bara styrelser och de med vignings-tjänst som har rätt att yttra sig och verka i kyrkans namn."

Central maktrelation

Medlemmar

1."Ett symptom på självbespegligen". 2."Dags för krisanalys och självrannsakan". 3 "Ett vi- och dom tänkande som inte tar medlemmarna på allvar, men som räknar med att de ska fortsätta att betala för en gigantiska och kostsam skendemokrati". 4."Det hela handlar om Medlemsnytta". 5. "Begreppet handlar väl om vad medlemmen får ut av medlemskapet ur ett konsumentperspektiv. Medlem i kyrkan är jag om det ger mig någonting". 6."Det handlar om att lägga makten där den hör hemma: hos betalande medlemmar". 7."Det är bristen på tydlig analys och självständiga människor i organisationen som är problemet". 8."En kyrka (läs präster) som delar in sina medlemmar/församlingsbor i "rätt" och "fel", i "kyrkfolk" och "andra" är verkligen en kyrka i kris". 9." Att så många nu vänder sig från Kyrkan tror jag hänger samman med att prästen oftast talar i sin egen värld högt uppe i predikstolen".10. "Din poäng med medlemsnytta grumlas av att du inte förstår att man i en folkkyrka utan konfessionskrav inte kan släppa makten till folket, för då upphör kyrkan att vara kyrka"11. "Det kanske vore tid att på nytt ta upp diskussionen om identitet, kyrkosyn och vårt uppdrag".

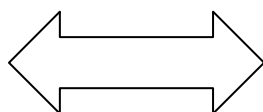
Citaten redovisar maktrelationen mellan biskoparnas och medlemmarnas krismedvetande i den studerade diskursen. Det visar huvudsakligen att biskoparna anser sig ha makten att lugnt fortsätta styra kyrkan medan medlemmarna ser behovet av att förändra och/eller förtydliga formen för kyrkans uppdrag.

Maktrelation - Lokal maktrelation / Kyrkoherdar och Medlemmar

(Lokal maktrelation) Här har jag samlat citat som beskriver den lokala maktrelation som jag funnit mellan kyrkoherdar och medlemmar i diskursen.

Kyrkoherdar

1."Många i ledande positioner tvivlar på att det är meningsfullt att formulera och uttrycka vad kyrkan tror på i respekt för att människor själva måste få göra sin resa" 2."Hur länge kan vi hävda att vi är en folkkyrka när allt färre deltar i de demokratiska valen".3"Om vi håller oss till det centrala kommer människor att känna igen sig". 4." Det handlar om ett personligt sökande i de mindre sammanhangen. I kontrast till stora mässor där framgång mäts i besöksstatistiken".5. "Att diskutera nattvardsvin och intranät är ganska ofarligt om man jämför med kyrkans kärnverksamhet som måste hänga samman med mission och evangelisation".6."Kan vi inte ägna de kommande 20 åren åt insidan: Vad är det att vara kyrka? Vad betyder evangelium? Vad vill Jesus att vi ska vara och göra i vår tid"?

Lokal maktrelation

Medlemmar

1."Det behövs en kyrkosyn som innesluter både icke-döpta, döpta och betalande medlemmar. En folkkyrka med ett gudomligt uppdrag att verka i världen, för både medlemmar, troende och tvivlare"
2."Har kommenterat Koskinens artikel, vet inte om detta betyder något, att man kommenterar?"
3."TA MED FLER LEKMÄN i samtalen, lekmän på alla nivåer!" 4. "När jag pratar om medlemsnytta, så handlar det ofta om att präst-eliten inte enbart skall lyssna till varandra och de inbördes(ibland olika) tolkningarna av skriften, utan också de levande människorna/medlemmarnas tankar". 5."Äntligen någon som tar upp tråden jag tjatat om i så många år. Hur ska kyrkan (vi medlemmar) kunna känna identitet med något vi saknar kunskap om?" 6."Prästerna måste släppa på sin exklusivitet och tillåta församlingen att forma sin kyrka".7." Begreppen "kyrka" och "demokrati" är nämligen i sig oförenliga".

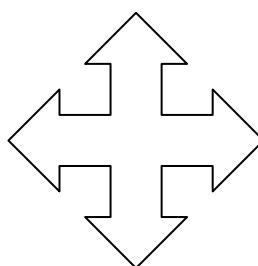
Citaten redovisar maktrelationen mellan kyrkoherdarnas och medlemmarnas sätt att förhålla sig till medlemsfrågan. Det visar att kyrkoherdarna talar om kyrkans kärnfrågor som det väsentliga medan medlemmarna ställer krav på delaktighet och medinflytande över framtidens kyrka.

Maktrelation - Kyrklig ledning(central och lokal maktrelation) och den avgående biskopen/nyblivne medlemmen.

(Central och lokal maktrelation och avgående biskop/nybliven medlem) Här har jag samlat citat som redovisar den maktrelation som jag funnit utifrån kyrkans lednings subjektspositionerande av biskopen som startade debatten samtidigt som han avgick som biskop. Biskopen förändrade sin maktrelation från ledningsmakt till medlemsmakt.

Biskopar/Kyrkoherdar

- 1."Det är lite sent att framföra sin kritik och sina stora visioner när man går i pension".2. "När biskopen väcker diskussionen får jag intrycket att det är ett slags testamente". 3. "Biskopen efterlyste rådslag och teologiskt tankearbete... sådant tankearbete och samtal pågår redan".
- 4."Förändringsarbetet har pågått under de senaste årtionden".

**Central och Lokal
maktrelation**

Medlemmar

- 1."Det är dags att ta upp diskussionen om identitet, kyrkosyn och kyrkans uppdrag".
- 2."Äntligen någon som tar upp tråden jag tjatat om i så många år". 3. "Äntligen tas frågan om den kristna tron inom kyrkan upp". 4."ÄNTLIGEN!". 5. "Heja biskopen - du har insett det viktiga".
- 5." Vilken feg f.d. biskop som inte vågar berätta sanningen förrän han själv lämnar skutan".
- 6."Äntligen någon som tar bladet från munnen".7. "Han har kommit fram till slutsatsen att vi måste diskutera vår identitet som kyrka... utmärkt förslag".

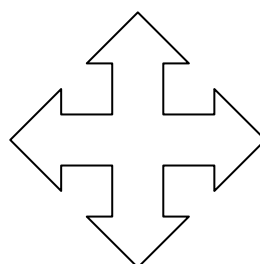
Citaten visar hur kyrkans ledning positionerar sin makt utifrån den maktrelation som uppstår när en medlem har en hög grad av medlemsmakt. Ledningen går i försvar i kraft av sin maktbas medan medlemmarna går på offensiven i kraft av att någon öppnar upp det gemensamma maktutrymmet. Ledningen menar att arbetet med medlemskrisen redan pågår och att inget nytt behöver göras medan medlemmarna hävdar det motsatta.

Maktrelation - Kyrkans ledning(central och lokal maktrelation) och Medlemmar

(Central och lokal maktrelation) Här har jag samlat citat som redovisar den centrala och lokala maktrelation som jag funnit mellan biskopar/kyrkoherdar och medlemmar i diskursen.

Biskopar/Kyrkoherdar

1. "Vi behöver inte blygas för evangeliet. Om vi samtalar om detta, ordnar sig mycket av det andra".
2. Viktigt att tala om kyrkans inre liv... vad det betyder att vara kyrka och kristen idag... från statskyrka till fritt trossamfund".
3. "Vad det handlar om är inget mindre än vår identitet som kyrka".
4. "En möjlig lösning är det vi kan kalla den inre vägen, stilla reflektion, meditation och mystik".
5. "Den enda vägen fram för en kyrka i kris är att återvända till sina källor och koncentrera sig på sin kärnverksamhet, att i ord och handling vittna om sin Herre och göra honom känd, trodd och bekänd".
6. "En viktig del i arbetet är uppmuntrans ämbete – att se och erkänna att vi gör vårt bästa och sträcker oss mot målet, tron på det vi hoppas på men ännu inte ser".
7. "Medlem verkar stavas kyrkoavgift istället för nåd".
8. "Men de engagerade vet att det handlar om att brinna, att dela tro, att vara personlig, om kyrkan ska överleva".

**Central och Lokal
maktrelation**

Medlemmar

1. "Alla vet att det är kris. För någon är medlemsstatistiken det viktiga, för andra är gudstjänststatistiken viktigare. Allra viktigast är ändå kyrkans trohet mot uppenbarelsen".
2. "Här är det en biskop som vågar. Oavsett om jag delar biskopens analys och slutsatser, så lär debatten vara nyttig för en kyrka som älskar att sopa problem under mattan".
3. "Vi kan inte lösa praktiska problem med att vända oss inåt, utan att också översätta dessa inåtvända reflektioner till något praktiskt fungerande".
4. "Äntligen tas frågan om den kristna tron inom kyrkan upp. Det är ju det centrala för Svenska kyrkan, eller?".
5. "En mer inskränkt och avgränsad kyrka är knappast något för mig".
6. "Jag vill också ha en öppen kyrka, men grunden är den kristna tron och gudstjänsten".
7. "Även jag anser, i likhet med någon kommentar här ovan, att den dubbla ansvarslinjen måste överges".
8. "Kyrkan måste sluta att så ängsligt kopiera samhället och bevaka medlemstalen!".
9. "En kris som också kan vara till godo, nämligen att kyrkan måste fundera över om hon ska vara en blek spegel av samhället för att inte stöta sig med någon, om hon ska bli en politisk aktör (som skrämmer många) eller om hon ska bli en kyrka igen där Kristus och tron är i centrum".
10. "Om en sådan reflektion ska göras, så ska den representera de breda folklager och skilda teologiska traditioner som Svenska kyrkan utgör. Ta intryck av massorna i Egypten och revoltera. Reclaim the Church!".

Citaten redovisar maktrelationen mellan kyrkans ledning och medlemmarna utifrån kris- och medlemsstrategiskt tänkande. Det visar att ledningen fokuserar helt och hållet på kyrkans budskap som den väsentliga strategin medan medlemmarna delar den tydligare fokuseringen på kyrkans budskap men också medvetandegör formen för hur budskapet förmedlas.

Modell 2 för att upptäcka maktrelationer i Svenska kyrkan

Ledningscitrat kontrasterat mot medlemscitrat: L(Ledning) – M(Medlem)

Exempel:

L: "Nej till rasism – Vi tror på en Gud som älskar alla"

M: "Ja till polyteism", Genom reklambyrå lanserar nu Svenska kyrkan den post-nicenska, polyteistiska trosbekännelsen av år 2011"

-

(Modell 2) Med min andra modell för att finna maktrelationer i diskursen så har jag letat efter åsikter utifrån åsiktsgemenskaper som tar stort språkligt och socialt utrymme och därmed stort maktutrymme i diskursen. Exempelen är både från intra- och interdiskursiva sammanhang som t ex åsiktsgemenskaper i minoritetsställning, stiftsgemenskaper och kyrkopolitiska gemenskaper. Starka och ledande åsikter markeras med L och medlemsåsikter med M. Citatdelarna avslutas som i förra modellen med en sammanfattning.

Maktrelation - Åsiktsgemenskap i minoritetsställning i kyrkan och medlemmar

Ledande åsiktsgemenskap(L) och medlemmar(M)

L: "Biskopen har drabbats av plötslig klarsyn ... och sällar sig till kören av dem som länge krävt en kriskommission och förnyad debatt om kyrkans identitet och uppdrag. Vad han gör är faktiskt att bekräfta att vi i den lilla oppositionen... hade rätt ... och att våra farhågor besannats".

M: "Vill vi ha en bredare folkkyrka, som inrymmer många olika detalj-inriktningar, eller bör några inriktningar fasas ur kyrkan (t.ex. Laestadianer, Synoden, EFS eller Bibeltrogna vänner...?)"

L: "Målande beskriver biskopen tillståndet i en kyrka där de politiska partierna fortfarande regerar och tjänstemännen tagit över och håller på att köra kyrkan i botten"

M: "Sen var det någon som ville ersätta den dubbla ansvarslinjen med enbart präst-ämbets-diktatet. Själv tror jag ju inte på ämbetsstyre, utan på demokrati. Hellre agnostiska politiker" än självtillräckligt präststyre".

-

L: "Det är dags att vakna upp och inse att den kyrka som vill vara allt för alla blir till slut en kyrkan för ingen".

M: "..., och därför blir jag så beklämd när jag nås av budskapet att man inte skall tro på sin egen tolkning utan på någon annan AUKTORITETS HÅLLNING mot min egen vilja. I många fall lyssnar jag givetvis på andra (t.ex. präster), men definitivt inte på några fundamentalister som använder bibelord som slagträ."

-

L: " Svenska Kyrkan är i kris! såsom kyrka och kristen gemenskap. Den fungerar inte! Den har lämnat bibelns grund och blivit enbart "folktillvänd". Våra kyrkoledare försöker låta optimistiska, tills de själva får pension och klarar sig undan - men vem vågar se framtiden i "vitögat"?

M: "Fram för det fria ordet, den fria tanken skapad av Gud, Guds kärlek."

-

L: "Det verkar som om ingen vill ta på sig någon skuld för att varit otydlig med den kristna kallelsen och uppdraget ... mer och mer sällan nämns Jesu namn och person"

M: "Inskränkthet är som ett för litet växthus där plantorna tvingas krökas under taket och bränns sönder av solen"

Förklaring:

Citaten redovisar maktrelationen mellan en åsiktsgemenskap i minoritetsställning i kyrkan och medlemmar i fråga om vad kyrkans kris och medlemskrisen egentligen handlar om och hur den bör hanteras. Åsiktsgemenskapen vill ha ett mer centraliserat kyrkligt ledarskap med större tonvikt på den egna tolkningen av vad som är det egentliga uppdraget för kyrkan medan medlemmarna vill ha ett mer decentraliserat ledarskap med en större öppenhet och delaktighet i tolkningen av vad som är kyrkans uppdrag idag.

Maktrelation - Stiftens åsiktsgemenskap och medlemmar

Stiftsgemenskap(L) och medlemmar(M)

L: "Folkkyrkan är hos Wingren inget kvantitativt begrepp. Det har inget med procent och medlemstal att göra. Det handlar om teologi – på vilket sätt kyrkan är kyrka."

M: "Det handlar om en total identitetskris. Vad är Svenska kyrkan? Alla biskopar svarar olika. Skulle några använda samma ord kommer de ändå att lägga olika betydelser i orden. Tänk om vår kära kyrka kunde återfinna sin identitet?! "

-

L: "Nej till rasism – Vi tror på en Gud som älskar alla"

M: "Ja till polyteism", Genom reklambyrå lanserar nu Svenska kyrkan den post-nicenska, polyteistiska trosbekännelsen av år 2011"(Andersson, 2011)

Citaten redovisar maktrelationen mellan stiftet som egna diskurser i diskursen Svenska kyrkan i relation till medlemmarna. Exemplet visar att stiftsgemenskaperna gör eget maktanspråk på hur kyrkans kristillstånd skall hanteras utifrån de värderingar som är tongivande i den kyrkliga ledningen i stiftet. Ledningen vill föra in debatten på kärnresonemangen om kyrkans identitet och uppdrag medan medlemmarna uttrycker skepsis mot ledningens sätt att hantera frågan och vill ha del av maktutrymmet.

Maktrelation – Kyrkopolitisk åsiktsgemenskap = medlemmar

Kyrkopolitisk gemenskap

M: "Svenska kyrkan skall vara en fri kyrka som vågar tala klarspråk i vårt samhälle och i världen".

M: "Kanske kan ärkebiskopen själv skapa den arena han talar om....genom att använda en blogg på Svenska kyrkans webbsida och twittra! Många är de präster och medlemmar i Svenska kyrkan som faktiskt för dessa teologiska samtal-det är bara att fånga upp dem!".

M: "Vi har mycket teologiska diskussioner, på många nivåer"

M: "För allvarligt talat-det pågår mycket samtal, det finns en krismedvetenhet men också en önskan om att fler skall höra och lyssna på evangeliet om Jesus Kristus"

Citaten redovisar en ensidig maktrelation i diskursen i förhållande till andra kyrkopolitiska grupperingar. Hur en kyrkopolitisk bloggare tar och får maktutrymme gentemot ledningen i kraft av sin medlemsrepresentation. Citaten visar hur medlemmarna genom att organisera sig kan utgöra en framtida maktfaktor i kyrkan på ett naturligt och självklart sätt och hur kyrkans ledning uppmanas att delta i skapandet av ett decentraliserat maktutrymme.

6.3 Analys

Analysen jag gjort går ut på att försöka tolka de maktrelationer jag funnit i diskursen utifrån syfte och frågor. Fynden utgår från de maktrelationer som framgått av resultatet som redovisats. Jag underbygger mina tolkningar med angivna citat.

Maktkampen i diskursen

Biskoparnas maktutövande

Några biskopar använder sin sociala och formella maktstatus för att bortse från det brännande i medlemskrisen:

Ledning (L): "Kris är ett normaltillstånd för kyrkan", "Medlemsfrågan tar för stor plats".

Men jag tolkar det också som att det finns någon biskop som gör motsatsen och låter bli att använda maktspråk och sin möjlighet att hävda sin egen stiftsdiskurs gentemot diskursen som helhet:

L: "Vikten av att motarbeta ett vi – och dom tänkande i kyrkan".

Jag ser tecken på ett maskerat positionerande hos någon av biskoparna i medlemsfrågan:

Medlem (M): "Dags för krisanalys och självrannsakan" – L: " Glatt överraskad trots de krympande medlemssiffrorna".

Jag finner också att någon biskop vill förskjuta frågan med sin makt och hänföra den till sitt eget maktforum utan att påskina sitt egentliga ställningstagande i frågan:

L: "Vad skönt att du inte bara talar om organisationsfrågor".

Jag ser också att medlemsfrågan inte verkar vara en så signifikant debatt för dem som redan har sin egen maktposition klar för sig. Det skulle kunna upplevas som att biskopen intar en låst maktställning:

L: " Vi biskopar får också använda en del tid till inåtriktade saker som att försöka göra Svenska kyrkans inre organisation så smidig och funktionell som möjligt".

Så här tolkar jag att biskoparna och kyrkoherdarna i diskursen vill använda sin makt för att leda medlemsfrågan framåt:

L: "Vi behöver inte blygas för evangeliet .Om vi samtalar om detta, ordnar sig mycket av det andra".

L: "Viktigt att tala om kyrkans inre liv...vad det betyder att vara kyrka och kristen idag...från statskyrka till fritt trossamfund".

L: "Medlem verkar stavas kyrkoavgift istället för nåd".

Jag tolkar det som att det är ledningens konsensus att möta medlemskrisen genom att koncentrera sig inåt på det som är väsentligt i kyrkans budskap. Vilket jag inte i sak ser något motsatsförhållande till hos medlemmarna i diskursen:

M: "Det kanske vore tid att på nytt ta upp diskussionen om identitet, kyrkosyn och vårt uppdrag".

M: "Äntligen tas frågan om den kristna tron inom kyrkan upp".

M: "Han har kommit fram till slutsatsen att vi måste diskutera vår identitet som kyrka....utmärkt förslag".

Medlemmarnas maktutövande

Utifrån medlemmarna i diskursen ser jag att debattämnet och därigenom maktanspråket är glödhett:

M: " Det handlar om att lägga makten där den hör hemma: hos betalande medlemmar"

M: "Äntligen tas frågan om den kristna tron inom kyrkan upp. Det är ju det centrala för Svenska kyrkan, eller?"

Jag ser ett stort och i viss mån nyvaknat intresse att vara med och ta för sig av maktutrymmet:

L: "TA MED FLER LEKMÄN i samtalen, lekmän på alla nivåer!"

Jag tolkar det som att medlemmarna vill ta för sig av den nyvunna medlemsmakten genom användandet av sociala media:

"Prästerna måste släppa på sin exklusivitet och tillåta församlingen att forma sin kyrka".

Men samtidigt ser jag också att någon medlem vill behålla den ensidiga maktstrukturen

M: "Begreppen "kyrka" och demokrati är nämligen i sig oförenliga".

Sammanfattning

Jag ser att det utspelar sig en maktkamp mellan kyrkans ledning och medlemmarna i diskursen på olika plan. Jag tolkar det som att ledningen huvudsakligen vill eller tror sig vara tvungna att behålla makten för sig själva men maskerar maktanspråket genom att låta påskina att de verkar i demokratisk anda. Medlemmarna verkar vara ovana vid att få del av det totala maktutrymmet på ett så direkt sätt men utstrålar energi av tanken att kunna vara med och påverka i diskursen. Medlemmarna verkar räkna med att vara en maktfaktor som vill bli tagna i anspråk i framtiden.

Medlemmars interna position och status i diskursen

Medlem med hög maktstatus

Kyrkans ledning får ett visst enskilt utrymme att uttrycka sina värderingar och anspråk i diskursen men lånar huvudsakligen sin maktposition utifrån kyrkans formella organisation. Men det som är anmärkningsvärt ur maktänseende är det faktum att det ur materialet framträder en enda medlem som tar 32 % av textutrymmet på kommentarsidan. Den enskilda medlemmen får en märkvärdigt stor och betydelsefull ställning i diskursen. Medlemmen har ingen formell eller till synes etablerad maktposition i diskursen men tar och får den via sin maktposition som debatterande medlem. Kanske en medlem som är medlem utifrån begreppet *Den nordiska paradoxen (se bakgrundsdelen ovan)*.

Eller kanske inte medlem alls. Så här tolkar jag medlemmens påverkan i diskursen:

M: "Här är det en biskop som vågar. Oavsett om jag delar biskopens analys och slutsatser, så lär debatten vara nyttig för en kyrka som älskar att sopa problem under mattan".

M: "Det hela handlar om Medlemsnytta".

M: "Begreppet handlar väl om vad medlemmen får ut av medlemskapet ur ett konsumentperspektiv. Medlem i kyrkan är jag om det ger mig någonting".

M: "Det handlar om att lägga makten där den hör hemma: hos betalande medlemmar".

M: "När jag pratar om medlemsnytta, så handlar det ofta om att präst-eliten inte enbart skall lyssna till varandra och de inbördes(ibland olika) tolkningarna av skriften, utan också de levande människorna/medlemmarnas tankar".

Medlemmars interna maktkamp

En annan iakttagelse jag gjort är att nämnde medlem ofta hamnar i polemik med en annan medlem som har ca 10 % av textutrymmet. Denne medlem verkar göra anspråk på det totala maktutrymmet i diskursen. Dessa två bildar därför ett slags motsatspar i mina ögon. Tillsammans utgör de nästan hälften av kommentarsutrymmet.

M: "Din poäng med medlemsnytta grumlas av att du inte förstår att man i en folkkyrka utan konfessionskrav inte kan släppa makten till folket, för då upphör kyrkan att vara kyrka"

M: "Sjukdomsinsikt .Alla vet att det är kris. För någon är medlemsstatistiken det viktiga, för andra är gudstjänststatistiken viktigare. Allra viktigast är ändå kyrkans trohet mot uppenbarelsen".

Detta exempel visar ett motsatsförhållande på medlemsidan som framträder som ett mönster i hela diskursen. Jag tolkar det som att krisen för medlemmarna å ena sidan verkar handla om frånvaron av en decentralisering av den kyrkliga maktstrukturen.

M : "En mer inskränkt och avgränsad kyrka är knappast något för mig".

Å andra sidan en centralisering som anses vara mer sann mot kyrkans centrala uppdrag.

M: "Jag vill också ha en öppen kyrka, men grunden är den kristna tron och gudstjänsten".

Sammanfattning

I diskursen finns också ett maktpositionerande bland medlemmarna. Det handlar bland annat om vem som har rätt att göra sanningsanspråk och vem som står för den rätta medlemssynen. Det går att ifrågasätta debatten utifrån att endast två medlemmar tar upp så mycket av maktutrymmet men vid betraktandet av innehållet i diskursen så tolkar jag det som att de i hög grad är representativa för den genomgående medlemsdiskussionen.

Vem har makt att säga vad?

Subjekspositionering

Det som sägs i en diskurs värderas olika utifrån vem som har makt att säga vad. Den som säger något och vad som sägs har olika legitimitet. Så är det också i den här diskursen. Biskopen som initierar debatten med sitt utspel hamnar i det som i diskursanalytiska termer kallas för subjekspositionering. Jag tolkar det som att den avgående biskopens ledningsmakt förändras till medlemsmakt ur ett ledningsperspektiv. Det verkar inte vara legitimt att kritisera ledningen utifrån den aktuella subjekspositionen i diskursen.

Biskopen kritiserar ledningen utifrån sin nya medlemsposition:

M: "Ett symptom på självbespegligen".

M: "Ett vi- och dom tänkande som inte tar medlemmarna på allvar, men som räknar med att de ska fortsätta att betala för en gigantiska och kostsam skendemokrati".

Biskopen hamnar direkt i subjeksposition:

L: "Det är lite sent att framföra sin kritik och sina stora visioner när man går i pension".

L: "När biskopen väcker diskussionen får jag intrycket att det är ett slags testamente".

Biskopens anspråk på makt som medlem diskvalificeras:

L: "Biskopen efterlyste rådslag och teologiskt tankearbete...sådant tankearbete och samtal pågår redan"..

L: "Förändringsarbetet har pågått under de senaste årtionden".

Men det finns också de i ledningen som ger biskopen en viss maktposition som medlem:

L: "Läget är allvarligt, men inte hopplöst"

L: "Vikten av att motarbeta ett vi – och dom tänkande i kyrkan"

L: "Det är därför inte bara styrelser och de med vigningstjänst som har rätt att yttra sig och verka i kyrkans namn

Medlemmarna sätter inte biskopen i subjektsposition utan ger honom fortsatt ledningsstatus eller status som en högt värderad medlem:

M: "Äntligen någon som tar upp tråden jag tjatat om i så många år"

M: "Äntligen tas frågan om den kristna tron inom kyrkan upp"

M: "ÄNTLIGEN!"

M: "Heja biskopen - du har insett det viktiga".

Men jag har också funnit en annan subjektspositionering i diskursen. Några medlemmar verkar inte tro att de kan ta del av makten i kyrkan utan ställer sig automatiskt åt sidan:

"Har kommenterat biskopens artikel, vet inte om detta betyder något, att man kommenterar?"

Sammanfattning

I diskursen använder den kyrkliga ledningen i sin makt för att positionera ut den avgående biskopen som kommer med förslag om hur kyrkan borde hantera medlemskrisen. Medlemmarna använder däremot biskopen som en kämpe för sin sak. Min tolkning är att båda typerna av markeringar sker utifrån ett medvetet maktpositionerande.

Åsiktsgemenskapers strävan att erövra och befästa makt

Stiftsgemenskapers hegemoni

De stiftsvisa åsiktsgemenskaperna använder sin ställning för visa på hur medlemskrisen skall lösas. Jag tolkar det som varje stift har ett stort och fritt maktutrymme i den egna diskursen och även inom hela diskursen Svenska kyrkan. Inom den studerade diskursen så framträder det tydligt :

Åsiktsgemenskap (L): "Det har inget med procent och medlemstal att göra. Det handlar om teologi – på vilket sätt kyrkan är kyrka."

L: "Nej till rasism – Vi tror på en Gud som älskar alla"

Medlem (M): "Det handlar om en total identitetskris. Vad är Svenska kyrkan? Alla biskopar svarar olika. Skulle några använda samma ord kommer de ändå att lägga olika betydelser i orden. Tänk om vår kära kyrka kunde återfinna sin identitet?!"

M: "... i det 1800tal där biskopsmöten ej fanns, stiftet var egna i allt o kyrkomötet hade mellanrum på årtal osv."

Åsiktsgemenskaper i minoritetsställning tar strid för sin kyrka

En betydande del av utrymmet i diskursen tas av kommentatorer och bloggare som verkar tillhöra åsiktsgemenskaper i minoritetsställning. Minoritetsförhållande hindrar de däremot inte från att göra anspråk på en stor del av maktutrymmet.

L: "Biskopen har drabbats av plötslig klarsyn ...och sällar sig till kören av dem som länge krävt en kriskommission och förnyad debatt om kyrkans identitet och uppdrag. Vad han gör är faktiskt att bekräfta att vi i den lilla oppositionen...hade rätt ...och att våra farhågor besannats".

L: "Det är dags att vakna upp och inse att den kyrka som vill vara allt för alla blir till slut en kyrka för ingen".

L: "Det verkar som om ingen vill ta på sig någon skuld för att varit otydlig med den kristna kallelsen och uppdraget ... mer och mer sällan nämns Jesu namn och person"

Medlemmarna som inte tillhör någon åsiktsgemenskap försöker använda sin makt för att slåss mot auktoritära förhållningssätt och för öppenhet i kyrkan:

M: "..., och därför blir jag så beklämd när jag nås av budskapet att man inte skall tro på sin egen tolkning utan på någon annan AUKTORITETS HÅLLNING mot min egen vilja. I många fall lyssnar jag givetvis på andra (t.ex. präster), men definitivt inte på några fundamentalister som använder bibelord som slagträ."

M: "Inskränkthet är som ett för litet växthus där plantorna tvingas krökas under taket och bränns sönder av solen"

M: "Det behövs en kyrkosyn som innesluter både icke-döpta, döpta och betalande medlemmar. En folkkyrka med ett gudomligt uppdrag att verka i världen, för både medlemmar, troende och tvivlare"

Gemensamt mål för alla

Samtidigt tolkar jag det som att det finns något som är gemensamt för alla oavsett position eller roll i diskursen. Nämligen att det viktigaste för kyrkan idag och i framtiden, ur både ett lednings och ett medlemsperspektiv, är att kyrkan kraftsamlar kring kyrkans identitet. Även om idéerna för själva strategin och genomförandet skiljer sig åt:

M: "Det kanske vore tid att på nytt ta upp diskussionen om identitet, kyrkosyn och vårt uppdrag".

M: "Äntligen tas frågan om den kristna tron inom kyrkan upp"

M: "Han har kommit fram till slutsatsen att vi måste diskutera vår identitet som kyrka....utmärkt förslag".

L: "Lösningen ligger inte i att utreda eller omorganisera- det gjorde aldrig Jesus"

L: "En viktig del i arbetet är uppmuntrans ämbete – att se och erkänna att vi gör vårt bästa och sträcker oss mot målet, tron på det vi hoppas på men ännu inte ser.

M: "Den enda vägen fram för en kyrka i kris är att återvända till sina källor och koncentrera sig på sin kärnverksamhet"

M: "Däremot är jag ju positiv till att medlemmar bemöts på ett vettigt sätt, exempelvis de som extra mycket söker Gud skall få chans till vettigt bemötande".

Sammanfattning

Kyrkans åsiktsgemenskaper är en stark maktfaktor i diskursen. De verkar vara orubbliga i sin analys av medlemsläget och synen på vilket kyrkligt ledarskap som krävs. Medlemmarna verkar också vara relativt oresonliga i sin syn på auktoritetens ställning. Men bägge har en gemensam syn på vilken strategi som är bäst för kyrkan i medlemsfrågan: Att koncentrera sig på att tydliggöra kyrkans budskap.

7 Diskussion

Utifrån den angivna diskurs som uppkom i början av året inom sociala media och kyrklig press har jag studerat maktrelationer i kyrkan. Jag har gjort det mot bakgrund av Svenska kyrkans osäkra lednings- och medlemsläge i syfte att få veta något om vilka krav på kyrkligt ledarskap som medlemmarna i Svenska kyrkan ställer idag.

7.1 Ledningsmakt och medlemsmakt

Det har varit intressant att upptäcka hur kyrkliga ledare som biskopar och kyrkoherdar använder sin makt i diskursen, medvetet eller omedvetet. Många gånger tycker jag att de har en vilja att säga flera olika saker samtidigt. Det kan ju bero på att kyrkliga ledare har många hänsyn att ta i sin roll som ledare. Många fler, föreställer jag mig, än ledarskap inom många andra områden. Det handlar med andra ord om att vara en så flexibel ledare som möjligt vilket stämmer med bilden av det som framkommit av litteraturgenomgången (Hansson 2001). I diskursen så tar biskoparna ibland flera olika maktpositioner. Som t ex när man visar en vilja att vara öppen mot medlemmarna i frågan om medinflytande och delaktighet men samtidigt gör en markering kring att det inte går att gå för långt i den strävan. Kanske med anledning av att biskoparna sitter på makten och ansvaret för kyrkans identitet och uppdrag utifrån kyrkans offentliga karaktär (KO 2000). En anledning till att de intar en försiktig position, genom att i undersökningen t ex uppmuntra medlemmarna att känna hopp och gemenskap istället för att själva visa på konkret handling, skulle kunna vara att frågan om faktorerna bakom medlemskrisen skulle kunna rubba maktbalansen. Frågan om vad som skulle hända om medlemmarna fick för mycket medinflytande tycker jag har visat sig varit alltför brännande för att leda till något konkret.

Tydligt är att kyrkan står inför en delikat medlemssituation där medlemmarna kräver medinflytande på många sätt även om det också finns tecken på att det finns en respekt för kyrkan som organisation. Hur det kyrkliga ledarskapet hanterar den förändrade maktsituationen blir än viktigare än det tidigare varit (Stålhammar 2002). En reaktion jag inte direkt hade förväntat mig var att biskoparna och kyrkoherdarna skulle vara snabba med att säga att evangeliet och tron löser det mesta. Det kanske är det mest självklara i en sådan här svår situation vilket också biskopen uppmanade till i sin första insändare (Koskinen 2011). Jag hade nog förväntat mig mer av det slaget

som jag sedan kunde utläsa att medlemmarna debatterade. Nämligen medlemsmakt och medlemsnytta i motsats till biskoparnas uppmaning till förtroendeingivande samtal och återkommande möten. Samtidigt tolkar jag det som att medlemmarna inte riktigt vågar tro på att de skall få något större inflytande, annat än kanske genom kyrkopolitiken. Men helt klart är att de gärna skulle vilja ha det och att de tycker att de har mycket att i komma med. I synnerhet med hänsyn tagen till den nya maktrelationen till kyrkans ledning.

Det har även varit intressant att upptäcka hur makt kan fördelas. Att en enda medlem tog betydligt större textutrymme i debatten än andra och därmed också störst språkligt social makt ur ett diskursanalytiskt synsätt. Det var några personer som var mycket aktiva under perioden som kommentatorer i sociala media. Det visar sig att de som är aktiva inom sociala media kan skriva lika mycket, om inte mer än tidningar och tidskrifter, i aktuella ämnen som det här. Samtidigt så har ju debattforumet ägts och kommunicerats av i stort sett en enda tidning, Kyrkans tidning. Men det är ju också kyrkans största forum för debatt och kommunikation så det är kanske inte så konstigt. En reflektion är om inte debatten på det sättet blir styrd av tidningens eget intresse för frågan. Som jag ser det skulle det kunna vara tidningen som tyckt att frågan varit viktig och reagerat på att det var ovanligt många kommentarer på deras hemsida. Sedan höll tidningen liv i frågan genom intervjuer med biskoparna men intresset för att fortsätta debatten på tidningens hemsida höll inte i sig på samma sätt som det gjort från början. Bloggarna som diskuterade debattartikelns innehåll begränsades också till perioden i januari och februari i samband med publiceringarna vilket visar att debatten var intressant där och då – men sen gick alla vidare. Sociala medias bloggar tycker jag också verkar fungera mer som en dagbok. När ett ämne diskuterats klart så går alla vidare och diskuterar andra aktuella händelser.

Intressant utifrån tanken att allt språk är ett socialt maktspel har även det varit att två av de många kommentatorerna nästan tar upp halva debattutrymmet. Här kan man verkligen säga att medlemskapet tangerar medarbetarskap (Sandgren 2010). Många som läste ursprungsartikeln i Kyrkans tidning fick nog uppfattningen att det här var en diskussion som rönt osedvanligt stort intresse och att många varit inne och deltagit i debatten på olika sätt. Det var det tidningen skrev. Det jag funnit visar att frågan nog var mer intressant i sig än vad debatten var som följde av vad biskopen sa. Men oaktat textutrymmet så har jag ändå analyserat materialet från ett subjektivt teoretiskt perspektiv. Därför blir inte det exakta objektiva textutrymmet det viktiga för mig när jag vill studera maktrelationer i kyrkan, utan vad som sägs och från vilket håll det kommer.

7.2 Maktbruk och maktmissbruk

I den här maktrelationen så framgår det så klart av undersökningen att man hänger budbäraren. I det här fallet biskopen som kommer med ett bra initiativ i allas ögon, att värna om medlemmarna med en direkt uppmaning till kyrkans ledare att inrätta en kriskommitté och göra en omedelbar lägesbeskrivning. Istället för att självklart räknas som en medspelare så hamnar biskopen genom sin pensionering, och eventuellt av andra orsaker som jag kanske inte ser, i kylan. Bara genom det faktum att biskopen inte är biskop längre utan bara vanlig medlem. Det maktpositionerandet tar sig olika uttryck som jag kan utläsa, offensivt eller defensivt, men kontentan är densamma. Tänk om biskoparna skulle använda det bemötandet som en medlemsstrategi. Då kan det nog bli som biskopen skrev som slutord i sin insändare. Att det blir mörkare i kyrkan fortare än vi tror. Biskopens tidigare relation till biskopskollegiet eller ledningen i Kyrkans hus verkar inte hjälpa när han så starkt kritiserar etablissemangen. Här tycker jag det är intressant att reflektera över vilka signaler det sänder ut i kyrkan som helhet. Utifrån undersökningen så ropar ju medlemmarna bokstavligen, Äntligen!, och verkar se biskopen mer som en hjälte än en del av ett auktoritärt maktkomplex. Det behövs nog mer insiktsfullhet i medlemsfrågan än så med tanken på hur medlemsutvecklingen har sett ut (Bromander 2005).

Risken biskoparna, kyrkoherdarna och den kyrkliga ledningen har löpt, om de inte har titta tillräckligt noga bakom debattskeendet jag studerat, är att de då inte har upptäckt den diskurs om medlemsmakt, medlemsnytta, kyrkans identitet och krav på kyrkligt ledarskap som diskuterats där. Biskopen i fråga blir i mina ögon bara en katalysator för något mycket större. Det kanske ter sig så självklart för ledningen utifrån den sekularisering som vi befinner oss i att de kallt räknar med den nordiska paradoxen (Pettersson 2000). Det låter som ointresse när det framkommer från ledningshåll att en så viktig fråga som medlemsfrågan redan har diskuterats länge och till leda. Går det verkligen att säga att det finns viktigare frågor, som t ex kyrkans budskap och tro. I min studie ser jag att de två istället hör nära samman. De verkar till och med vara avhängiga av varandra Kan en så viktig fråga som maktrelationer i kyrkan därför någonsin sluta att diskuteras? Ja, för att knyta an till resonemanget om kyrkligt ledarskap och medlemskap ovan, kanske om man vill riskera att kvarstå i en auktoritär ledarroll i ett alltmer demokratiserat och individualiserat samhälle (Hammar & Lönnroth 2004). Jag ställer mig tveksam till att det går att samtala sig ur den här dränerande medlemssituationen. Jag undrar utifrån både studien och bakgrunden till studien om inte ett mer pionjärliknande ledarskap vore bättre under rådande omständigheter. Något som inte prövats förut som Bolman & Deal beskriver det: ...arkitekter, katalysatorer, advokater och profeter som leder med själen (Bolman & Deal 2003).

7.3 Vem har tolkningsföreträde?

En av kyrkans starka sidor har alltid varit att tolka tro och tanke för människor i samklang med kyrkans uppdrag och identitet. Studien visar att många vill räkna med att det fortfarande är så. Men den studerade diskursen visar det jag på förhand redan visste. Att kyrkan är en komplex organisation och att det finns lika många sätt att tro och tolka kyrkans uppdrag och identitet som det finns medlemmar. Diskurserna är oändliga. De många olika åsiktsgemenskaper som finns i kyrkan finns även representerade i denna diskurs, t ex stiftsgemenskaper, kyrkliga minoriteter och kyrkopolitiska gemenskaper. De gör ett naturligt anspråk på vad som är legitimt och kanske även sant. Stiften blir på så vis en sorts egna diskursiva hegemonier och jag kan inte låta bli att undra om man alltid delar samma värderingar och åsikter som de andra stiften. Reklamkampanjen i ett av stiften fick mothugg av en samhällsdebattör som beskyllde kyrkan för att segla under falsk flagg (Andersson 2011). Jag kan undra hur den stiftsdiskursen länkar till övriga stiftsdiskuser och det hela Svenska kyrkan tror sig stå för. Även i denna kontext återkommer Svenska kyrkans öppna karaktär. Egna tolkningar av kyrkans budskap skapar frihet men samtidigt otydlighet vilket drar på sig kritik som i det här fallet. Men det är kanske så det blir när kyrkans ledning vänjer sig vid att efter eget huvud representera medlemmarna som överlåtit förvaltandet av kyrkan till några få (Davie 2000).

Medlemmarna verkar debattthungriga och de olika åsiktsgemenskaperna, särskilt de i minoritet, tar för sig rejält av diskursens utrymme. Det jag tar fasta på är att kyrkans kärnvärden inte kritiseras i något läger medan formen för kyrkans budskap och tro debatteras livligt. Helt klart så finns det ett sug efter att göra något utifrån dagsläget ifrån de som inte är i direkt ledande ställning. Men intresset från de som har makten att verkligen göra något är inte lika hett. Biskopens uppmaning till krisanalys och självrannsakan får fäste bland medlemmarna men inte på något tydligt sätt hos ledningen, vare sig centralt eller lokalt. Det visar sig också sakfrågan ibland hamnar på sidan när några talar om för andra hur de skall tro och tycka. Det blir en kamp mellan ett auktoritärt synsätt och ett demokratiskt synsätt vilket kan bli förödande för kyrkan som bred medlemsorganisation om det får bli kyrkans huvudinriktning i dagens postmoderna samhälle. Till exempel så efterfrågas ju det demokratiska ledarskapet och inte det auktoritära (Hammarström 2010). För att anknyta än mer till bakgrundsdelen ovan så tror jag att det kan bero på att det är utslag av det nya samhälle som vi lever i vilket ger en vink till kyrkans ledning hur medlemmarna förväntar sig att bli behandlade. De vill inte bli tillsagda ovanifrån utan kunna kommunicera på lika villkor (Hammar & Lönnroth 2004). Uppfylls det är man beredd att göra gemensam sak vilket också studien visar.

Det finns ett stort intresse från medlemmarna att förvalta och tydliggöra kyrkans budskap men inte utan medinflytande och delaktighet. Det är om något en utmaning för dagens kyrkliga ledarskap att göra något av!

7.4 Traditionellt varumärke i ny design

Jag drar två huvudsakliga slutsatser av studien. Den första är att dagens medlemmar kräver ett tydligare fokus på kyrkans kärnvärden och det andra är att kyrkan behöver vara mycket mer flexibel i genomförandet av det första. De slutsatserna betonar både det kyrkliga i kyrkligt ledarskap och själva ledarskapet. Ett bra och modernt ledarskap skall ju bevara organisationens kärnvärden men använda sig av flexibla strategier i enlighet med nya perspektiv på ledarskap i kyrkan (Bolman & Deal 2003).

Den första slutsatsen kommer fram till att medlemmarna tycker att det kyrkliga i ett kyrkligt ledarskap är högst väsentligt att framhålla i den tid vi lever i. Studien samstämmer därmed i hög grad med biskopen som sa att det behövs ett rådslag om kyrklig identitet, kyrkosyn och kyrkans uppdrag för att råda bot på medlemskrisen (Koskinen 2011). Men den andra slutsatsen flaggar för ett betydligt mer komplicerat förhållande. Nämligen kampen om maktutrymmet i kyrkan och vem eller vilka som har legitimitet att leda kyrkan in i framtiden. Studien visar att det är många som försöker använda sin makt i diskursen för att vara med och bestämma. På olika nivåer. Både ledningen och medlemmarna tycker att det är viktigt med ett rådslag om kyrkans framtid men när i tiden det skall ske och vilka som får vara med förfogar just nu de som har makten i kyrkan över. Men är de ointresserade eller fattar de fel beslut kan det samtidigt få förödande konsekvenser för kyrkans ledning – dels genom utträden och dels genom maktövertagande. Vilken kyrka får vi då?

Att ett rådslag om kyrkans framtid måste inkludera medlemmarna och inte bara kyrkans ledning menar Wigorts – Yngvesson och liknar situationen i kyrkan vid den dramatiska demokratiutvecklingen i Nordafrika: "Om en sådan reflektion ska göras, så ska den representera de breda folklager och skilda teologiska traditioner som Svenska kyrkan utgör. Ta intryck av massorna i Egypten och revoltera. Reclaim the Church!" (Wigorts – Yngvesson 2011). Det verkar finnas ett starkt krav från medlemmarna på att kyrkan inte bara skall finnas med utan också hänga med i tiden vilket t ex effekten av användandet av sociala media som maktmedia visar (Etander–Rimborg 2011). För att ledningen skall kunna svara upp mot det i en traditionellt hierarkisk och auktoritär struktur som kyrkan som försöker låna ledarskapsidéer utan kyrklig förankring så krävs det nog lite fantasi från ledningen som Fujio Cho uttrycker det (Liker 2009).

Jag kan heller inte låta bli låta bli att knyta innehållet i biskopens debattartikel till den samtida utvecklingen i norra Afrika. De nordafrikanska diktaturerna håller på att falla ihop som ett korthus och demokratiseringsvågen i världen verkar fortsätta på flera platser. I den frihetssträvande globala atmosfären lever Svenska kyrkan i ett redan demokratiserat land som Sverige. Lägg det till den religiösa förändring som redan sker i Norra Europa och världen (Bäckström, Edgardh-Beckman, Pettersson 2004). Det är den övergripande globala kontexten som kyrkans ledning har att förhålla sig till. Allt pekar på att även kyrkans medlemmar i högre grad vill se sig som medarbetare (Sandgren 2010) med medinflytande och inte som brickor i ett spel. Men kanske inte exakt på det sätt som kyrkans ledning är vana vid och förväntar sig. Det verkar som att biskopen inte är helt fel ute när han menar att medlemmarna inte kommer att acceptera bilden av sig själva som offer för en skendemokrati (Koskinen 2011). Att lyssna och vara öppen mot medlemmarna i högre utsträckning än tidigare verkar vara den enda framkomliga vägen om kyrkan vill behålla sina medlemmar. För att göra ett försök att tyda tidens tecken.

Studien visar att det nog inte går att undvika att kyrkligt ledarskap behöver ta in ledarskapsteorier som inbegriper medlemmarna och medarbetarna i beslutsprocessen. Det skulle kunna vara ett ledarskap som till formen liknar ledarskapsteorier som kyrkan idag redan lånar från t ex management och lärandemiljön men utan att för den skull förlora sin själ (Bolman & Deal 2004). Samtidigt efterfrågar medlemmarna möjligheten att få vara med och diskutera och lära sig om det kyrkliga för att få förtroende för det kyrkliga ledarskapet. Men behöver det vara negativt att kyrkans ledare delar med sig av sin makt att tolka och bestämma allt själva. Det positiva blir ju att det blir fler medarbetare (Sandgren 2010) av medlemmarna och därmed fler som är engagerade i kyrkans uppdrag. Det skulle innebära fler medlemmar och inte färre som jag tolkar det. Det skulle i så fall överensstämma med de som anser att sekulariseringen inte behöver betyda kyrkans nedgång och fall utan istället möjligheternas och den kyrkliga vitaliseringens tid (Diotallevi 2002).

Dessa slutsatser innebär att kravet på framtidens kyrkliga ledarskap från medlemmarna är att ledarskapet skall rymma ett stort engagemang för det kyrkliga budskapet och en större karisma och uppfinningsrikedom för att budskapet skall tilltala så många som möjligt. Det tycks krävas en hög grad av personlig *input* för att kyrkan skall vara gällande idag och för att medlemmarna inte skall svika. Mer *vara på tårna* än *göra som vi alltid har gjort*. Helt enkelt hänga med i utvecklingen, kolla nya idéer, själv välja och vraka, anpassa och forma. Det som sker överallt annars med allt annat gäller även ledarskap i kyrkan. För mig blir därför kontentan av hela studien av maktrelationer i diskursen att medlemmarna kräver att kyrkan uppdaterar och uppgraderar sin affärsidé men behåller och förstärker konceptet. Organisationen kring kyrkans idé skall bara slimmas och anpassas till

dagens samhälle men utan att låta varumärket gå förlorat. Medlemskraven är : Bättre marknadsföring, Bättre kommunikation, Snyggare och mer gedigen design på varan.

Till sist två anmärkningsvärda citat från en medlem angående det svar på organisatorisk lösning av medlemskrisen som under studiens gång blev publicerad. Jag hoppas att hans analys av kyrkans medlemsstrategi är fel:

M: "I veckan kom ett första betänkande från »Strukturutredningen«. Allra tydligast syns döden i underlaget till betänkandet. I pappersbunten med det inte särskilt uppseendeväckande namnet »Strukturer för framtidens församling« beskriver man utvecklingen: Medlemmarna försvinner. Om tio år är vi nästan en miljon färre."(Schüldt 2011)

M: "Vi ser slutet för den stora organisation vars förgreningar sträcker sig in i varenda by från norr till söder. Framtiden heter låsta portar, färre präster, till och med rivna kyrkor."(Schüldt 2011)

Studien har väckt frågan om vem som leder kyrkan idag? Vilken effekt har egentligen sociala media. Kan vissa nya medlemsgrupper uppstå som gemenskaper utifrån nya moderna sätt att kommunicera. Någon har tyckt att ärkebiskopen borde skaffa en egen blogg och se fördelarna med sociala media och det är faktiskt så att ärkebiskopen redan har en egen blogg och han var dessutom inne med ett personligt inlägg i diskursen på lika villkor som medlemmarna. Jag undrar vad som händer om bloggare blir maktfaktorer som i andra delar av samhället som t ex mode och ungdomsvärlden. De nya kommunikationssätten verkar ju ha kommit för att stanna, även i kyrkan kan man förmoda. Kanske en idé för vidare forskning?

Referenslista

- Ahlberg, G.(2001).Från inflytande till empowerment – i rättvisans eller konkurrensens intresse? I Gonäs, L., Lindgren G. & Bildt C.(red.)*Könssegregering i arbetslivet*. Stockholm: Arbetslivsinstitutet.
- Andersson, L.(2011). Ja till polyteism-om Svenska kyrkans nya trosbekännelse. *Dagens nyheter*, 26 februari.
- Askeland, H.(2005).What do Congregational Leaders Really Do? I Askeland, H. & Hansson, P. (red.) *The Second International Conference on Church Leadership*,ss. 18-26. Uppsala:Uppsala Universitet, Diakonhemmet University College & Fjellstedtska stiftelsen.
- Bergström, G.& Boréus, K.(2005). Diskursanalys. I Bergström, G. & Boréus, K.(red.) *Textens mening och makt- Metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*,ss.305-362. Lund: Studentlitteratur.
- Bolman, L. G. & Deal, T. E.(2003).*Nya perspektiv på organisation och ledarskap*. Lund: Studentlitteratur.
- Bromander, J.(2005).*Medlem i Svenska kyrkan-En studie kring samtid och framtid*. [Elektronisk]. Tillgänglig: <http://www.mypaper.se/show/verbum/paper.asp?pid=345256412765914>[2011-03-20]
- Bäckström, A., Edgardh-Beckman, N. & Pettersson, P.(2004). *Religiös förändring i norra Europa. En studie av Sverige*.Uppsala: Diakonvetenskapliga institutets skriftserie nr 8.2004, ss. 1-163.
- Carroll, W.J.(2005).A Manner of Life Worthy of the Gospel - Exploring the Meaning of Excellent Pastoral Leadership.I Askeland, H. & Hansson, P.(red.) *The Second International Conference on Church Leadership*, ss.1-17. Uppsala: Uppsala Universitet , Diakonhemmet University College & Fjellstedtska stiftelsen.
- Davie, G.(2000). *Religion in modern Europe: a Memory Mutates*. Oxford: Oxford Universtity Press.
- Diotallevi, L.(2002). International Competition in a National Religious Monopoly: The Catholic Effect and the Italian case. *Sociology of Religion*. Vol 63.no2, ss.137-155.
- Edqvist, G., Friedner, L., Lundqvist-Norling, M. & Tibbling, P.(red.) (2003). *Kyrkoordning för Svenska kyrkan-med kommentarer och angränsande lagstiftning*. Stockholm: Verbum
- Hammarström, V.(2010). Vad är coaching? *Kyrka*[Hemsida]. Tillgänglig: http://www.kyrka.se/portal/page/portal/kyrka_se/chef/ledarskap/coachande_ledarskap/vad_ar_coaching[2011-04-15].
- Hansson, P.(2001). *Svenska kyrkans organisationskultur*. Stockholm: Verbum
- Henning , R. & Granholm, A.(2003).Förtroendevald och ledare- om politiskt ledarskap i kommuner. I Holmberg, I.& Henning, R.(red.) *Offentligt ledarskap-om förändring, förnyelse och nya ledarideal*, ss.131-152.Lund: Studentlitteratur.
- Jadekrantz, L. & Nilsson, C.(2008). *Ledarskap med ett coachande förhållningssätt inom offentlig kontra privat sektor*. Högskolan i Gävle. Institutionen för sociologi.

- Liker, J.K.(2009). *The Toyota Way-Lean för världsklass*. Malmö:Liber
- Magnusson, L.(1998). *Den 'proffsige' herden-om professionalitet i kyrkligt ledarskap*. C-uppsats. Uppsala universitet, Pedagogiska institutionen.
- Malmö Högskola.(2011). *Nöjda präster avslutar kurs i kyrkligt ledarskap*. [Elektroniskt]. Tillgänglig: <http://www.mah.se/Nyheter/Nyheter-2010/Nojda-praster-avslutar-kurs-i-kyrkligt-ledarskap/>[2011-03-20]
- Matzols, B.(2011).Dags för krisanalys och självrannsakan. *Kyrkans tidning*,3 februari
- Pettersson, P.(2000).*Kvalitet i livslånga tjänsterelationer: Svenska kyrkan ur tjänsteteoretiskt och religionssociologiskt perspektiv*. Stockholm: Verbum.
- Repstad,P.(2003).The Powerlessness of Religious Power in a Pluralist Society. *Social compass*, vol. 50, no.2, ss.161-173.
- Rittershausen, K.(2010). *Coaching, empowerment och hälsa – en litteraturstudie*.Högskolan i Skövde. Institutionen för vård och natur.
- Sandgren, P.-A.(2009). *Inkorporerad-om vår kallelse till medarbetarskap i kyrkan*. Skellefteå: Artos & Norma.
- Schoder, R. M.(2010) *Noe må man jo tilhøre - En undersøkelse av motivasjon bak medlemskap i den norske kirke*.Universitetet i Bergen. Humanistiska fakulteten. Institutet för arkeologi, historia, kultur- og religionsvetenskap (AHKR).
- Schüldt E.(2011).Sökarna - Herde utan hjord. *Fokus*, 18 april. [Elektronisk]. Tillgänglig: <http://www.fokus.se/2011/04/sokarna/>
- Stålhammar, B.(2002).*Kyrkoherdens ledningsvillkor*.Stockholm: Verbum.
- Svenska kyrkan.(2008).Styra och leda-Samverkan och ansvarsfördelning i Svenska kyrkan. *Svenska kyrkans utredningar 2008:1*.Uppsala.
- Svenska kyrkan, Lunds universitet och Malmö högskola.(2011). *Behörighetsgivande kyrkoherdeutbildning*. [Elektronisk].Tillgänglig: www.svenskakyrkan.se/default.aspx?di=698714 [2011-04-15]
- Svenska kyrkans arbetsgivarorganisation(2011). *För chefer och ledare av olika yrkeskategorier*. [Elektroniskt]. Tillgänglig: <http://www.svenskakyrkan.se/default.aspx?id=648987> [2011-04-15]
- Wennberg, C.(2010). *Ett coachande ledarskap inom den offentliga sektorn*. C-uppsats. Lunds universitet, Sociologiska institutionen, avdelningen för pedagogik.
- Wigorts-Yngvesson, S.(2011). *Det är dags: Reclaim the church*. [Elektroniskt].Tillgänglig: http://www.kyrkanstidning.se/kyrkanstidning/ledare_och_debatt/ledare/det_ar_dags__reclaim_the_church_0_16287.new.s.aspx[2011-05-24].
- Ödman, P.-J.(2007 uppl.)*Tolkning, förståelse,vetande – Hermeneutik i teori och praktik*, Norstedts akademiska förlag.

Bilaga 1 Här har jag hämtat data till resultatdelen

Etander-Rimborg, C.(2011). Tystnadsplikt och självrannsakan. *Poskvalblogg*[blogg]. 3 februari.
www.poskvalblogg.blogspot.com[2011-02-20]

Etander-Rimborg, C.(2011). Reflektion om Svenska kyrkan. *Poskvalblogg*[blogg]. 10 februari.
www.poskvalblogg.blogspot.com[2011-02-20]

Garlov, M.(2011). Avgående biskop polemiserar och vill ha rådslag om identitet. *Brygubben*[blogg]
3 januari. www.brygubben.blogspot.com[2011-02-20]

Granrot-Frenberg, C.(2011). *Kyrkans tidning*. [Elektronisk]. Tillgänglig:
<http://www.mypaper.se/show/kyrkanstidning/show.asp?pid=345229594865484&page=5>[2011-05-20]

Hagman, A.(2011). Folkkyrka i förändring. [Elektronisk]. Tillgänglig:
http://kyrkanstidning.se/kyrkanstidning/bladdra/bladdra_popup/nr_15_2011_0_16997.news.aspx[2011-05-15].

Hassler, S.(2011). Medlemsfrågan tar för stor plats. *Kyrkans tidning*,10 februari.

Hassler, S.(2011). Viktigt att tala om kyrkans inre liv. *Kyrkans tidning*,10 februari

Holmgren, J.(2011). Visioner och strategier. *Kungsbackaherden*[blogg]. 20 februari.
<http://www.kungsbackaherden.blogspot.com/>[2011-01-06] Jaensson-Wallander, C.(2011).Vi
behöver en gemensam arena.*Kyrkans tidning*,10 februari.

Kalin, Y.(2011). Frukansvärt dumt. *Yngve Kalins hemsida*[Hemsida].6 februari.
<http://www.kalin.nu/>[2011-02-20]

Kalin, Y.(2011). Partiordförande Wejryd.*Yngve Kalins hemsida*[Hemsida].12 februari.
<http://www.kalin.nu/>[2011-02-20]

Kalin, Y. & Hamberg, E.(2011).Vägran att ta till sig fakta påskyndar Svenska kyrkans kris. *Svensk
pastoraltidskrift*, ss.1-5.

Koskinen, L.(2011). Nu måste vi diskutera vår identitet som kyrka.[Elektronisk] *Kyrkans tidning*,
3 januari.Tillgänglig:Kyrkans tidnings arkiv[2011-01-25]

Manfredh, T.(2011). Koskinen: Intern kommunikation löser inte kyrkans kris. *Dagen*,3 januari.

Matzols, B.(2011).Dags för krisanalys och självrannsakan. *Kyrkans tidning*,3 februari

Ottensten, M.(2011). En kyrkoherdesuck över strukturutredningen. [Elektroniskt] Tillgänglig:
http://www.kyrkanstidning.com/ledare_och_debatt/debatt/en_kyrkoherdesuck_over_strukturutredningen_0_17064.news.aspx?itemid=af220708-8ff6-4817-a7a2-d6ce5580909b&[2011-05-20].

Reberg, M.(2011). *Bra att kyrkan krymper*. [Elektroniskt] Tillgänglig:
http://www.kyrkanstidning.se/kyrkanstidning/ledare_och_debatt/debatt/bra_att_kyrkan_krymper_0_16730.news.aspx

Sandahl, D.(2011). Från lejon till vildkanin.*Dagblogg*[blogg].4 januari.
www.ostran.se/bloggar/dagblogg/[2011-02-20]

Stenström, L.(2011). Biskopen startade en diskussion. *Stillsam*[blogg].10 feburari.
<http://www.stillsam.blogspot.com/>[2011-03-10]

Sunnliden, H.(2011). Skam på torra land. *Håkan Sunnliden*[blogg].3 februari.
<http://www.hakansunnliden.blogspot.com/>[2011-03-10]

Sunnliden, H.(2011). Abropå biskop Lennarts krisanalys. *Håkan Sunnliden*[blogg].9 februari.
<http://www.hakansunnliden.blogspot.com/>[2011-03-10]

Sunnliden, H.(2011). Biskopar kommenterar- vadå? *Håkan Sunnliden*[blogg].12 februari.
<http://www.hakansunnliden.blogspot.com/>[2011-03-10]

Sunnliden, J.(2011). Johan och Lennarts skägg. *Jacob Sunnliden* [blogg]. 3 februari.
<http://www.jacobsunnliden.wordpress.com.> / [2011-03-10]

Wallsten, H.(2011).Lågt valdeltagande ett stort problem. *Kyrkans tidning*,10 februari

Svenska kyrkan befinner sig i kris. Men krisanalysen lyser med sin frånvaro. Det menar biskop Lennart Koskinen som hyser djup oro för kyrkans framtid.

Läs Lennart Koskinens debattartikel

Nu måste vi diskutera vår identitet som kyrka

– Det är hög tid att på allvar ta upp diskussionen om identitet, kyrkosyn och kyrkans uppdrag, säger Lennart Koskinen, och påminner om rådslaget om kyrkans bekännelse som Ludvig Jönsson på 1980-talet tog initiativ till. Nu behövs något liknande om ecklesiologin (läran om kyrkan).

Lagom till nyåret skickade Lennart Koskinen in en debattartikel till Kyrkans Tidning som publicerades på nätet. Här framför han tanken att kyrkan alltmer präglas av självbespeglning, av ett vi- och- dom- tänkande som inte tar medlemmarna på allvar, men som räknar med att de ska fortsätta betala för en gigantisk och kostsam skendemokrati.

Sällan har en debattartikel fått så många reaktioner och så stort gensvar. Detsamma gäller för Lennart Koskinen vars mejlbrevlåda svämmade över med kommentarer från präster och förtroendevalda men också av gamla elever som hörde av sig.

Det som fick honom att skriva artikeln, några månader innan han lägger ner staven efter snart åtta år som biskop i Visby stift, var ett uttryck för en känsla han burit på ganska länge och som han säger att väldigt många delar med honom och som de pratar med honom om.

– Det handlar om att Svenska kyrkan alltmer präglas av en centralisering som styrs av ett sorts koncerntänkande. Mer och mer placeras i kyrkokansliet och tjänstemännen tar över mer och mer. Idén om att vi har den dubbla ansvarslinjen med vigda och förtroendevalda, håller på att urholkas, säger Lennart Koskinen.

– Tunga tjänstemän sitter på pengarna och makten och är föredragande. Politikerna har inte en chans att vara insatta i alla ärenden. De är gisslan. Det ser jag i alla sammanhang och det är uttryck för en kyrkosyn som är så oerhört främmande. Det påverkar också demokratin och medbestämmandet. Vart tar kyrkans själ vägen?

– Jag kan samtidigt inte nog poängtera att kyrkokansliet och dess administration behövs. Men administration betyder till tjänst och den har gradvis blivit alltmer självgående, självuppfyllande och självbestämmande. Det oroar mig.

Men det som också bidrog till att han skrev artikeln var en annons i julnumret av Kyrkans

Tidning där ärkebiskop Anders Wejryd uttrycker att han tror på intranätet.

– Jag kunde inte låta bli att reagera, även om jag vill poängtera att det varken handlar om kritik mot tekniken i sig eller mot ärkebiskopen som person. Men annonsen var ett symptom på självbespegligen, att intranätet kommit till för administrationen och den begränsade kretsen av anställda och förtroendevalda som har tillgång till det. Inte för alla övriga som bär upp kyrkan.

Nu hoppas Lennart Koskinen att kyrkan ser till att skapa ett brett samråd kring frågan om kyrkans identitet, kyrkosyn och uppdrag, en bred teologisk reflektion som kan bli en välbehövlig komplettering till den pågående struktur-utredningen. Annars är risken uppenbar att det efter remissrundan blir ungefär som i dag med undantag för lite större ekonomiska enheter.

– Det kommer inte att egentligen hända någonting om inte den ideologiska debatten finns där.

När jag frågar varför inte biskopskollegiet lyft den ideologiska debatten, säger Lennart Koskinen att diskussionen kommer upp internt. Men det är tyst utåt.

– Det finns en tradition att biskopsmötet inte agerar gemensamt som är lite konstig.
– När det handlar om bristen på ideologisk debatt, tror jag att det handlar om många saker, rädsla och tröghet och att man inte vill stöta sig med någon.

Men om de ideologiska frågorna lämnas åt sitt öde, har man då inte missat målet som ledare för kyrkan?

– Jo, det tycker jag också. Absolut. Men mycket av agendan styrs från tjänstemannaväldet i kyrkokansliet och de politiska partierna. Det verkar ligga i deras egenintresse att behålla makten. Ingen släpper ifrån sig makt frivilligt. Men vart tar då vår identitet som kyrka vägen?

Han säger att samma sorts maktkamp utspelade sig när man beslöt att lägga arbetsgivaransvaret på pastoraten. Alla visste att det var ”fruktansvärt dumt” att göra pastoraten till arbetsgivare för prästerna. Ändå genomfördes nyordningen, trots att kompetensen inte finns i de små församlingarna. De orkar inte med uppgiften.

Samtidigt reducerades både stiftets och biskopens roll. Resultatet blev att stift och biskopar känner sig klämda mellan riksnivå och lokala församlingar och ett kyrkokansli som agerar direkt mot församlingarna, bland annat genom riktade församlingsbidrag. Stiftet blir avlövade och biskopens roll alltmer av ceremoniell karaktär menar Koskinen.

– **Vi är på väg mot ett håll där biskopen** enbart är till som dekoration. I praktiken har biskopen ingen makt och inga faktiska befogenheter. När det är problem i pastoraten kan inte biskopen göra något. De stora församlingarna köper istället ut personer och löser problemet ekonomiskt.

De förtroendevalda åläggs både för mycket och för lite, anser Koskinen. För mycket genom att de förväntas ta ett ansvar som de, med vissa undantag, ofta inte klarar av. För lite genom att de inte har något reellt inflytande. Det har den som sitter på pengarna, oftast kanslichefen.

Men en krisanalys handlar inte enbart om hur det ser ut i kyrkans interna organisation och relationen mellan de tre nivåerna. Koskinen menar att kyrkan måste gå ett steg ytterligare och starta i frågan om hur hon ser på sina medlemmar, de som utgör kyrkan, och vad medlemskapet innebär. Ordet tillhörig säger han sig vara fullkomligt allergisk mot.

– Vi håller på att bli en föreningskyrka för likatänkande, en tjänstemannastyrd medlemsförening där man gullar med betalande medlemmar, de tillhöriga, och där kyrkan räknar med att det finns en lojalitet att vara med och betala. Men den håller på att försvinna.

– Jag är allvarligt oroad.

Samtidigt hävdar han bestämt att kyrkan inte är, och inte får bli, en åsiktsgemenskap.

Kyrkan är en nådegemenskap och är man döpt så är man medlem. Men det behövs en kyrkosyn som innesluter både icke-döpta, döpta och betalande medlemmar. En folkkyrka med ett gudomligt uppdrag att verka i världen, för både medlemmar, troende och tvivlare.

– Jag är så förtjust i det bibliska ordet med-lem som jag skriver med bindestreck. Kan man tänka sig en starkare bild än att vara en del av samma blodomlopp, samma nervsystem? Men så är det inte. Nu har vi en massa amputerade medlemmar som får betala för avsuttna chefer i kyrkokansliet, säger Lennart Koskinen.